

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

**BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM
2016 – 2017**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Hana Macháčková

Multikulturalismus prizmatem bezpečnosti v Evropské unii

Praha 2017

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jiří Víšek

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

**BACHELOR PART-TIME STUDIES
2016-2017**

BACHELOR THESIS

Hana Macháčková

Multiculturalism prism of security in the European Union

**Prague 2017
The Bachelor Thesis Work Supervisor:
Mgr. Jiří Víšek**

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Trutnově dne 15.2.2017

Jméno autorky Hana Macháčková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu práce Mgr. Jiřímu Víškovi za vedení mé bakalářské práce, za podporu a vřelý přístup. Za pomoc a inspirativní rady při zpracování této práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá pojmem multikulturalismus, jeho vznikem, vývojem a současnou krizí této ideologie. Pro pochopení vzniku multikulturalismus je nutný nástin vývoje kolonialismu v Evropě. Stěžejní část práce je věnována současné migrační krizi, jejím příčinám a možným následkům. Autorka si všímá i zvýšeného bezpečnostního rizika v souvislosti s migrační vlnou a nedávnými teroristickými útoky v evropských metropolích. Závěr práce je věnován predikaci budoucího vývoje Evropské unie v důsledku současné migrace.

.

Klíčové pojmy

Kolonie, kolonialismus, migrace, migrační krize, multikulturalismus, predikace vývoje, typologie migrace.

Annotation

Bachelor thesis deals with the concept of multiculturalism, its origins, development and current crisis of ideology. To understand the emergence of multiculturalism is necessary to describe the evolution of colonialism in Europe. The main part is devoted to current migration crisis, its causes and possible consequences. The author also mentions the increased security risks in connection with the migration wave and the recent terrorist attacks in European cities. The conclusion is devoted to the prediction of the future development of the European Union as a result of the current migration.

Key words

Colony, colonialism, migration, migration crisis, multiculturalism, predication of evolution, typologies of migration.

Obsah

Úvod	8
1 Multikulturalismus - vysvětlení pojmu	10
1.1 Význam multikulturalismu, jeho tendence a historický vývoj ..	11
1.2 Krize multikulturalismu	14
2 Kolonialismus – analýza pojmu se zaměřením Evropu	19
2.1 Kolonialismus ve Francii	20
2.2 Kolonialismus v Nizozemí	22
2.3 Kolonialismus v Belgii	23
2.4 Kolonialismus ve Velké Británii	24
3 Problémové oblasti v Evropské unii	27
3.1 Paříž.....	27
3.2 Brusel.....	28
4 Vliv migrační krize	30
4.1 Mezníky evropské migrace	32
4.2 Typologie migrace a migrační teorie	34
5 Kritika současného stavu	37
5.1. Kritika současného stavu s akcentem na predikci budoucího vývoje bezpečnostních zájmů v EU	42
Závěr	47
Seznam zkratk	50
Seznam použité literatury	51

Úvod

Pro svoji bakalářskou práci jsem si vybrala téma „Multikulturalismus prizmatem bezpečnosti v Evropské unii“. K zpracování tohoto tématu mě vedlo několik impulsů: současné dění na evropského kontinentu, bezpečnost celé Evropy a zamyšlení nad budoucím vývojem multikulturalismu a migrace.

Jedním z problémů, který je nutno řešit, je současná rychlost migrace a s tím spojený problém krize multikulturalismu. Je nutné na historickém základu pochopit a analyzovat celkové dění v Evropské unii. Tato práce vznikala v období, kdy se téměř celá Evropa stala těžiště migračních vln. Různé státy na danou situaci nahlízejí ze svého úhlu pohledu a taktéž se k dané situaci snaží přistupovat dle svého vlastního uvážení.

Hlavní hypotézou mojí bakalářské práce je teze, že současná migrační krize ovlivňuje bezpečnostní situaci nejen v Evropské unii, ale v celém světě. Pokusím se najít odpověď na otázku, zda je Evropa schopna čelit současné migrační krizi jako celek, nebo zda je dnešní model Evropské unie dlouhodobě neudržitelný. Zda by samostatné národnostní státy byly schopny lépe čelit dnešní migrační krizi a bezpečnostním rizikům.

Cílem práce je není podat celkový obraz, což v rozsahu bakalářské práce není možné. Práce by měla na základě historických pramenů poukázat na směry a tendence migrace a multikulturalismu, a to jak obecně, tak i se zaměřením na Evropskou unii.

Práce je strukturována na teoretickou část, která poté přechází v analytickou. Tyto části jsou vzájemně propojeny a jedna navazuje na druhou. Teoretická část se zabývá obecným vysvětlením pojmu multikulturalismu, jeho tendencemi, historickým vývojem a krizí multikulturalismu. Dále dle systematické chronologie následuje kapitola týkající se kolonialismu ve vybraných státech Evropské unie. Tato kapitola pouze nastiňuje kolonialismus a různé následky kolonialismu do dnešní doby. Poté jsem se soustředila na vybrané krizové a velmi medializované oblasti související s migrací a multikulturalismem. Pokusila jsem se prokázat souvislost mezi migrační krizí a zhoršující se bezpečnostní situací v Evropě. Předposlední kapitola se zabývá migrační krizí, jejím vývojem a následky pro všední život obyvatel Evropské unie. Poslední kapitola je analytického zaměření, z prostudovaných informací se budu snažit predikovat budoucí možný vývoj migrace a multikulturalismu.

Bakalářská práce má převážně kompilační charakter. Jejím cílem není přinést řešení současné migrační krize, ani nalézt recept na zlepšení mezinárodní bezpečnostní situace. To samozřejmě není ani možné. Práce si klade za cíl, na základě analýzy událostí v posledních dvou letech, podat ucelený obraz vlivu migrační krize a krize multikulturalismu na bezpečnostní situaci v Evropské unii. Při zpracování jsem použila metody kompilace, komparace, dedukce, analýzu a syntézu.

V práci je použita nejen odborná literatura, jež bude řádně uváděna dle citační normy, ale také články a odborné studie reagující na toto velmi aktuální téma.

1 Multikulturalismus - vysvětlení pojmu

Multikulturalismus je myšlenkový a politický směr, jenž reaguje na situaci vzniklou soužitím dvou a více kultur a zároveň věří, že v rámci jednoho státního celku mohou žít společně jednotlivci z rozdílných kulturních částí světa, lidé s odlišným náboženským vyznáním, rasou, odlišnými životními hodnotami. Zastánci multikulturalismu se domnívají, že lidé z různých kultur spolu mohou nejen žít, ale i vzájemně se obohacovat a jeden od druhého se učit. Multikulturalismus se staví do opozice vůči koncepci národního státu, tak jak vznikly v Evropě na počátku 19. století, kdy stát byl definován jako jednotný národ, s jedním jazykem a kulturou a cizí prvky byly asimilovány či vyháněny ze společnosti.

V základních pramenech lidských práv je zakotvena myšlenka, že všichni lidé jsou si rovni a každý má právo na zachování a rozvoj vlastní kultury či náboženského vyznání. Multikulturalismus tuto premisu ještě rozšiřuje na konstatování, že soužití různých skupin má pozitivní dopad na stát a celou společnost. Politika multikulturalismu uznává držení několika občanství. Státní orgány na základě práv zakotvených v Listině lidských práv a svobod podporují existenci sdělovacích prostředků v jazycích menšin, rozvoj kultury, umění atd. Dle zastánců multikulturalismu vše přináší pozitivní vliv i na většinovou společnost.

Definice multikulturalismu je velmi složitá a nejednoznačná. Nejčastěji se dozvídáme toto vysvětlení: „*Multikulturalismus je politika uplatňovaná v zemích, jejíž obyvatelé pocházejí z rozdílného kulturního prostředí. Cílem je sjednotit všechny lidi bez ohledu na jejich původ, rasu či přesvědčení.*“¹ V současné době je pojem multikulturalismus používán velmi často a bohužel většinou se značným emocionálním podtextem. Současná mezinárodní politická situace, jež je vyvolána migrační krizí, teroristickými útoky či etnickými nepokoji, nutí společnost k zamyšlení nad možnostmi budoucího soužití lidí z různých kultur a končin světa. Multikulturalismus vždy vyvolával kontroverzní reakce. A v dnešní době to platí dvojnásobně. Lidé vnímají, a to zejména pod vlivem médií či některých radikálních politiků, cizince jako ohrožující a destabilizační prvek. Převládá strach z neznámého. Nakolik je strach důvodný, či vyvolaný nedostatečnou informovaností a předsudky, lze těžko posoudit. Situace vybízí k radikálním a jednoduchým řešením, vzrůstají nacionalistické tendence. Pohlížet na cizince jako na obohacující prvek je v dnešní situaci opravdu obtížné. Zejména

¹ *Multikulturalismus*. [online]. [vid. 2017-02-01]. Dostupné z <https://cs.wikipedia.org/wiki/Multikulturalismus>:<https://cs.wikipedia.org/wiki/Multikulturalismus>.

v případě, že sami imigranti nemají snahu o začlenění do většinové společnosti, ale setrvávají ve svých národnostních enklávách. Z druhého úhlu pohledu je však patrné, že kulturní pluralita je nezvratitelnou skutečností. Představy o kulturní jednotě jsou v dnešní době nemyslitelné. Z rozmanitých kulturních prvků je však nutné pečlivě vybírat, umět přijímat, zároveň však i odmítat. Je nutné zachovat si schopnost rozlišovat, cenit si hodnot, či je umět odmítat. Z výše uvedeného je patrné, že pojem multikulturalismu je v dnešní době velmi těžko definovatelný.

1.1 Význam multikulturalismu, jeho tendence a historický vývoj

Na úplném počátku je nutné vymezení pojmu kultura. Kulturu lze chápat jako společností obecně uznávané znaky, hodnoty, morální pravidla, jež jsou intergeneračně předávány v podobě symbolů a šablon. Kultura je vytvářena člověkem a stojí v protikladu k přírodě. Všichni lidé jsou vychováni dle určitých pravidel, jež jsou formovány kulturou národa. Pravidla jedinci poskytují modely chování a jednání, modely víry a názorových postojů. Vlastní kulturu si lidé uvědomí většinou až v okamžiku, kdy se setkají s odlišným kulturním modelem a zjistí, že příslušníci jiných kultur se chovají a jednají odlišně.

Po 2. světové válce se v Evropě začal projevovat problém s přílivem levné pracovní síly z neevropských zemí. Evropa stála před otázkou, jak je začlenit do hostitelské společnosti. Obtížnost spočívala ve skutečnosti, že přistěhovalci se usadili v mnoha zemích a i nadále pokračovali v kontaktech se svojí mateřskou zemí. Složitě rozhodování nabízelo dvě protikladné alternativy přístupu – xenofobní nacionalismus nebo kulturní pluralismus.

„Počátky teorie integrace se datují do 60. a 70. let 20. století. V evropském kontextu je zaměřena především na mimoevropské přistěhovalce a je postavena na odmítnutí segregace a vyloučení. Hodnotovým jádrem integrace jsou ideály svobody, rovnosti a solidarity.“²

„Segregace je opakem integrace, tedy diskriminujícím dělením společnosti na principu etnickém, rasovém, kulturním či jiném.“³

K integraci dojde, opustí-li menšina hodnoty a zvyky, které ji odlišovaly, a rozpustí se zcela ve většinové společnosti. Pokud menšina splyne s celkem, ale zároveň jej přitom obohatí o jisté své rysy, pak mluvíme o tzv. tavícím kotlíku, což je

² BARŠA, P.: *Politická teorie multikulturalismu*. 1. vyd., Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003, s. 231.

³ HART, P., HARTOVÁ, H.: *Psychologický slovník*. 1. vyd., Praha: Portál, 2000, s. 527.

americká představa, že každá další přistěhovalecká vlna a různé etnicko-kulturní skupiny něčím přispívají k americké identitě a životnímu stylu.⁴

Kulturně-pluralistická tendence je stav, kdy si menšina zachová svoji kulturní odlišnost a soudržnost, avšak ekonomicky a politicky je pevně vsazena do okolní společnosti. Teorie multikulturalismu pak tuto kulturně-skupinovou možnost povyšuje na politicky prosazovaný konstitutivní rys společnosti.⁵

Slovo multikulturalismus se poprvé objevilo ve Švýcarsku v roce 1957 jako vyjádření charakteristiky národa, který je jednotný, ale kulturně velmi rozdílný. Další užití pojmu se objevilo v Kanadě v 60. letech 20. století. Tam byl multikulturalismus popisován jako snaha o sjednocení frankofonního a anglofonního obyvatelstva. Od 70. let 20. století se myšlenka multikulturalismu rozšířila do celé Evropy. Hlavní příčinou byl příchod migrantů ze zemí, jež bývaly evropskými koloniemi. Jednalo se zejména o Anglii, Nizozemí, Francii. Další příčinou byl příchod námezdních dělníků do Itálie a zejména do Německa, a to především z Turecka. Tito pracovníci byli velmi brzy označováni výrazem *gastarbeiter*. V podstatě se jednalo o levnou pracovní sílu. Po uplynutí několika let se ukázalo, že většina migrantů zůstane v nových zemích natrvalo a evropské státy tak byly nuceny tuto novou vrstvu ve společnosti přijmout a akceptovat.

Zejména ve Spojených státech amerických se objevila myšlenka na plnou integraci a asimilaci imigrantů, podle níž měli být imigranti rozpuštěni ve většinové společnosti. Tato cesta se však ukázala velmi brzy jako neschůdná, neboť migrace nabrala na masovosti, začaly vznikat početné etnické skupiny, jež měly mnohdy podobu ghatt a zachovávaly si svoji kulturu, obyčeje a jazyk. Druhou variantou byl vznik politiky multikulturalismu, ke které přistoupila většina států. Tento přístup se zdál úspěšný až do konce 20. století. Multikulturalismus byl a je podporován liberálně smýšlejícími lidmi a politickými stranami. Krajní pravice a konzervativně ladění občané se staví do opozice. V současnosti samozřejmě přibývá problémů, které provázejí soužití různých etnik.

Konec 20. století otřásl základy multikulturalismu. Nedostatečná integrace přistěhovalců a projevy napětí s místním obyvatelstvem způsobily, že hostitelské země si pomalu začaly uvědomovat, že kulturní hodnoty běžné pro místní obyvatelstvo nejsou samozřejmostí pro přistěhovalce. První zemí, kde začaly zaznívat silící hlasy proti imigrantům, bylo Nizozemí. Země, která je považována za kolébkou

⁴ BARŠA, P. : *Politická teorie multikulturalismu*. 1. vyd., Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003, s. 231.

⁵ Tamtéž, s. 231.

multikulturalismu v Evropě. V roce 1998 nastal v Nizozemí obrat od multikulturní podpory celých skupin k individuální integraci. Pravidla pro přistěhovalce byla přetvořena s důrazem na individuální integraci a osobní odpovědnost těch, kteří se chtějí v Nizozemí trvale usadit. Problém s integrací přistěhovalců v Nizozemí se neodehrává jen v kulturně – etnické rovině. Problém je nutno spatřovat v chování části muslimských přistěhovalců, již inklinují k radikálním formám islámu.

Obdobné zkušenosti získaly na počátku 21. století i další vyspělé západoevropské mocnosti. V Británii, Francii či Německu se ukázalo, že problémem není soužití etnických, ale především náboženských skupin.

V současnosti lze v Evropě vyzorovat tři odlišné multikulturní modely.

První model je založen na dočasném pobytu migrantů a počítá s jejich návratem do země svého původu. Migrantům není většinou umožněno vstoupit do systému společenských struktur, mají přesně definovanou roli. Není jim umožněno získat občanství a podílet se tak na politickém životě formou účasti ve volbách. Cizinci nejsou motivováni k ovládnutí jazyka většinové společnosti, některé sféry života jsou jim nepřístupné. To vše vede v konečném důsledku k jejich špatnému sociálnímu a ekonomickému postavení, vzniku ghett a chudinských čtvrtí. Tento model je typický zejména pro Spolkovou republiku Německo, Švýcarsko či Rakousko.

Druhý model je postaven na procesu rychlé a jednoduché adaptace imigranta do nové společnosti. Dochází k rychlému získání občanství a práv většinové společnosti. Na straně druhé se však předpokládá, že imigrant za vše zaplatí ztrátou mateřského jazyka, kulturních a etnických specifik, což urychlí jeho začlenění do většinové společnosti. S tímto přístupem je možné se setkat především ve Francii.

Třetí přístup je možno nazvat skutečným multikulturním modelem. Zde je podporováno soužití minoritní společnosti se společností většinovou. Obě společnosti se liší jazykem, kulturou i spolkovým životem. Imigranti mají stejná práva, která jsou i intenzivně podporována. Tento model je podporován v USA, Austrálii a Kanadě.

Výše uvedené modely se v současné době v čisté podobě nevyskytují v žádné zemi. Státy sice preferují určitý model, ale používají i prostředků typických pro jiné modely. Některé státy si ve svých dějinách prošly různými integračními modely. Zejména v současné době dochází k výrazným posunům a k přehodnocení dosavadních přístupů.⁶

Multikulturalismus není ideálním obrazem dnešní společnosti, ale je nutné tento stav brát jako skutečnost. Globalizace je nevyhnutelným procesem a dotýká se všech

⁶ BARŠA, P.: *Národní stát a etnický konflikt : politologická perspektiva*. 1. vyd. Brno : CDK, 1999, s. 75.

typů kultur. Pluralita mísících se kultur nás může myšlenkově obohacovat. Očima druhých můžeme lépe poznávat sami sebe. V případě muslimských menšin lze také samozřejmě vyčleňovat zkušenosti dobré a negativní. Část muslimů se pragmaticky integruje do západní evropské společnosti a přebírá i její hodnoty.

1.2 Krize multikulturalismu

Současná uprchlická krize způsobila v mnoha evropských zemích hysterické reakce. Nastává prudký růst nacionalistických tendencí, řeší se otázka multikulturalismu a integrace imigrantů. Představa, že lidé opačných kulturních hodnot jsou schopni přizpůsobit se novým kulturním podmínkám, se jeví jako nereálná. Současná migrační krize je výjimečná nejen svým rozsahem, ale i svojí komplexností. V průběhu dějin, a minulé století nevyjímaje, docházelo často k různým typům migrace. Střídavě se objevoval aspekt náboženský, rasový, kulturní, etnický, ekonomický... Dnešní migrační vlny, jež přicházejí do Evropy, jsou odlišné v mnoha aspektech. O to větší přinášejí bezpečnostní riziko. Je nutné si tyto odlišnosti přiznat a pojmenovat je. Migrační vlny tu byly, jsou a budou. Musíme se naučit s nimi žít. Jak se s nimi vypořádáme, zda natáhneme ostatní dráty kolem celé Evropy, či budeme schopni s nimi žít, je těžkou otázkou.

České republiky se migrační krize zatím bezprostředně nedotýká. Politikové sice rozpačitě řeší v rámci Evropské unie kvóty pro přijetí migrantů, možnost uzavření hranic či stanovení jednotného postupu, ale naše země není bezprostředně ohrožena imigranty. Nejsme zemí, jež by pro ně byla z ekonomického a sociálního hlediska atraktivní. Celý obraz migrační vlny silně přizívují stále častěji se opakující teroristické útoky, za kterými nestojí miliony uprchlíků, ale daleko menší počty představitelů islámského státu.

Největší strach způsobují migranti z islámských zemí, neboť právě oni symbolizují naprosto odlišnou kulturu a náboženské tradice. Muslimská komunita je však v Česku velmi malá a je koncentrována převážně ve velkých městech. Je možné, že ze současné migrační vlny mají právě největší obavy muslimové, kteří v Česku žijí již delší dobu. Bojí se, že se nevraživost vůči migrantům zvrhne v nenávist vůči muslimům a tedy i oni se stanou nevítanými.

Kromě migrační krize lze také uvažovat o krizi hodnot celého evropského společenství, o krizi západní civilizace. Západní svět je v současnosti je eticky bezradný a názorově nejednotný. Koncept multikulturalismu, jež byl v Evropě přijímán

v 70. letech 20. století, přestává Evropě vyhovovat.⁷ Původní myšlenka soužití různých kultur v Evropě prokázala, že nefunguje. Masová imigrace z ekonomických důvodů a přistěhovalci, kteří vyznávají diametrálně odlišné hodnoty, zabraňují pokojnému soužití odlišných náboženských a kulturních skupin vedle sebe. Multikulturalismus nerespektuje princip tradičních národních států. Multikulturalismus jako idea by měl mazat hranice mezi lidmi, ale v současné podobě tvorbu bariér spíše podporuje. Oponenti multikulturalismu se domnívají, že „*přijmout nápad, že kultura, která přinesla světu svobodu svědomí, svobodu víry, svobodu slova, rovná práva žen a svobodu podnikání, má stejnou hodnotu jako kultury, které nic takového neudělaly (nebo vytvořily horší věci), znamená zabydlet se v pohádce. Žít v takové teorii znamená žít v předstírání. Vydržet v takovém pozastavení pochyb – a děláme to všichni, zleva vpravo, celým politickým spektrem – si vyžaduje potlačení logiky a rozumu.*“⁸ Stoupenčí multikulturalismu zastávají názor, že společnost má vyhledávat společné znaky jednotlivých kultur. Je však zároveň zřejmé, že některé kultury jsou vyspělejší, např. v oblasti lidských práv, práv a postavení žen apod. Poté je tedy např. značně problematické srovnávat kulturu západní civilizace s islámskou kulturou a nacházet podobné znaky. Pohled na základní práva a svobodu jedince je v obou kulturách téměř protikladný. Multikulturalismus je založen na myšlence vzájemného obohacování kultur, ale jak k němu může docházet, pokud jsou základní hodnoty a principy dodržovány pouze na jedné straně. Snahou multikulturalismu je vytvořit prototyp člověk nadnárodního, jakéhosi globálního jedince. Lze souhlasit s myšlenkou, že přáním teorie multikulturalismu je hájení práv a tradic etnických menšin. Příslušníci těchto menšin se však většinou řadí do nižších ekonomických a sociálních vrstev společnosti, jsou často zatíženi chudobou a nezaměstnaností. Jak lze ochránit jejich tradice a identitu? Poskytovat menšinám větší možnost pracovního zařazení, a tím je lépe začleňovat do většinové společnosti. Situace na trhu práce se však v posledních letech změnila. Doby, kdy byli migranti vítanou a levnou pracovní silou, jsou pryč. Většina vyspělých evropských ekonomik zápasí se zvýšenou mírou nezaměstnanosti. Mají uvolnit místa na trhu práce migrantům?

O selhání multikulturalismu lze slyšet i z úst nejvyšších představitelů nejmocnějších zemí Evropské unie. „*Shodují se na tom, že se nezdařila kulturní integrace celých skupin přistěhovalců, především islámských, protože Evropa nerozvíjela svou vlastní kulturní identitu, ale zabývala se jen ochranou odlišných*

⁷ BARŠA, P.: *Národní stát a etnický konflikt : politologická perspektiva*. 1. vyd. Brno : CDK, 1999, s. 81.

⁸ KURAS, B.: *Jak zabít civilizaci*. 1. vyd., Praha: Baronet, 2011, s. 34.

identit.“⁹ David Cameron prohlásil, že „*doktrína státního multikulturalismu vedla k tomu, že odlišné kultury žily svým vlastním životem a zůstaly oddělené od ostatních.*“¹⁰

Německá kancléřka Angela Merkelová na setkání mládežnické organizace CDU v roce 2010 prohlásila, že „multikulturalismus selhal, ale naprosto selhal.“¹¹ Podle Merkelové se ukázalo, že vedle sebe nedokážou žít lidé z různých kultur. Migrantům nestačí pomáhat, ale je třeba je také vést. „Bez schopnosti mluvit německy nemůže integrace v Německu fungovat.“¹² O to pozoruhodnější je dnes hojně rozšířený názor, jež v německé kancléřce spatřuje symbol pozvání migrantů do Německé spolkové republiky. V Německu dochází v souvislosti s rostoucím počtem přistěhovalců ke zhoršování společenských vztahů, zejména s příslušníky islámských komunit. Rychle narůstá počet muslimů žijících v Německé spolkové republice. Jejich počet je odhadován na více než 4 miliony.

Multikulturalismus je oficiální politikou mnoha západoevropských zemí již od 70. let 20. století. Po téměř půl století lze konstatovat, že integrace menšin a imigrantů je velmi křehká a nestabilní. Mnohé nově vzniklé komunity jsou izolované od nového prostředí.

Někteří kritikové shrnují nedostatky multikulturalismu do tří základních bodů. „*První nedostatek spočívá v tom, že multikulturalismus nereflktuje svůj vztah k probíhajícím socio-ekonomickým procesům.*“¹³ Multikulturalismus je v některých aspektech velmi tolerantní a v jiných případech málo. V některých případech toleruje hrubé pošlapávání lidských práv, na straně druhé velmi ostře odmítá trest smrti, ženskou obřízku či nutnost nosit závoj. Druhý nedostatek se týká nadřazeného postoje k jednotlivým kulturám. „*Postoj k odlišným kulturám je omezující, ne rozvíjející, neboť je to postoj, který nejprve učí svým pravidlům hry, tj. snaží se je přimět k tomu, aby se chovaly podle norem multikulturalismu.*“¹⁴ Stoupenec multikulturalismu má jasno, jaká kultura má být. Nesnaží se pochopit odlišnou kulturu, její pravidla a vzorce, ale pohlíží na ni okem svých multikulturních vzorců. Pochopení druhé kultury je nutným předpokladem pro budoucí vzájemnou spolupráci. Vztah vytvořený jen na základě formálních pravidel nevede ke kvalitnímu soužití kultur. Pokud imigranti přijímají pravidla většinové společnosti, pak jen většinou z pragmatických důvodů, a ne proto,

⁹ BARŠA, P., BLAHOUTOVÁ, T., BURDA, F.: *Krize v multikulturalismu: Multikulturalismus v krizi*. 1. vyd., Ústí nad Orlicí : OFTIS, 2012, s. 49.

¹⁰ BARŠA, P., BLAHOUTOVÁ, T., BURDA, F.: *Krize v multikulturalismu: Multikulturalismus v krizi*. 1. vyd., Ústí nad Orlicí : OFTIS, 2012, s. 49.

¹¹ Tamtéž, s. 48.

¹² Tamtéž s. 48.

¹³ Tamtéž, s. 50.

¹⁴ Tamtéž, s. 52.

že by se s nimi ztotožnili. Poslední nedostatek je spatřován „ve způsobu, jak multikulturalismus pojímá kulturní identitu a člověka vůbec. Pro multikulturalismus je lidská bytost vymezena kulturní identitou. Zapomíná však, že člověk má v sobě i další stránky, především stránku přírodní, jež vytváří jeho identitu.“¹⁵

Jedním z nejostřejších odpůrců multikulturalismu je Giovanni Sartori, jež se do kritiky multikulturalismu pouští v knize „*Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci*.“ Jako ideál dnešní společnosti nespátřuje multikulturalismus, ale pluralismus. Multikulturalismus je v Sartoriho pojetí chápán jako diktát kultury, do níž se rodíme a nemůžeme z ní uniknout. Pluralismus naopak předpokládá, že kultura a všechny její atributy jsou výsledkem svobodného rozhodnutí. Pluralismus však neodmítá rozmanitost, ale chápe ji jako obohacující prvek. Oba typy společnosti se vyznačují otevřeností k cizím kulturám, ale Sartori varuje na hrozbu přílišné otevřenosti, která může vést až k destrukci společnosti.¹⁶

Základním stavebním prvkem společnosti je dle Sartoriho občan. Pro občana je vlast domovem, kde žije a kde se snaží napomáhat chodu společnosti, aby dobře prosperovala. V dnešní době jsou všechna etnika ve společnosti promíchána, všem jsou uznána stejná práva a imigrantům je přiděleno občanství. To však má pro stát neblahý efekt. Na tvorbě společnosti se podílejí přistěhovalí občané. Jak asi budou dbát a pečovat o dobré jméno společnosti? Nebudou spíše dbát o rozvoj své vlastní kultury? Znakem pluralismu je sice tolerance, ale ne za každou cenu. V rámci pluralismu požadujeme a očekáváme neutlačování jedné kultury druhou, ale to i ze strany imigrantů.¹⁷ Multikulturalismus požaduje zvláštní práva hájící zájmy společnosti, jež je rozdrobena na skupiny. Naopak pluralismus žádá celkové uznání, vládu na většinovém principu. Vše samozřejmě při zachování respektu k právům menšin.¹⁸

Pokud má být odlišná kultura tolerována, znamená to mít na ni odlišný, nesouhlasný názor, a na straně druhé mít přesvědčení, že lidé, kteří vyznávají odlišné kulturní hodnoty, mají mít státem zaručenou možnost tyto postoje zastávat. Na straně jedné má být hájena jinakost, na straně druhé vyžadována jasná pravidla lidského soužití. V případě některých náboženských skupin a etnik je to rozpor téměř nepřekonatelný.

¹⁵ BARŠA, P., BLAHOUTOVÁ, T., BURDA, F.: *Krise v multikulturalismu: Multikulturalismus v krizi*. 1. vyd., Ústí nad Orlicí : OFTIS, 2012, s. 52.

¹⁶ SARTORI, G. : *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci. Esej o multietnické společnosti*. 1. vyd., Praha : Dokořán, 2005, s. 13.

¹⁷Tamtéž, s. 36.

¹⁸ Tamtéž, s. 23 – 27.

Teorie multikulturalismu může být funkční jen při určitém množství imigrantů. Může dobře fungovat v homogenní společnosti, v níž lidé z odlišných kultur představují jen zlomek společnosti. Nabízí se otázka, do jaké míry může pluralitní společnost přijímat přistěhovalce, kteří nepřijímají, ba přímo odmítají její principy? S velkou pravděpodobností může v případě přijetí většího množství imigrantů dojít k celkové dezintegraci společnosti. V opačném pojetí lze položit otázku, zda lze integrovat přistěhovalce s odlišnou kulturou, zvyky a vírou.

Giovanni Sartori považuje za dobrou společnost tu, jež je otevřenou, tedy pluralitní společností založenou na toleranci. Dnešní multikulturalismus nepředstavuje rozšíření či pokračování pluralismu, nýbrž jeho popření. Multikulturalismus neusiluje o diferenciovanou integraci, ale o multietnickou dezintegraci.¹⁹

¹⁹ SARTORI, G. : *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci. Esej o multietnické společnosti*. 1. vyd., Praha : Dokořán, 2005, s. 29.

2 Kolonialismus – analýza pojmu se zaměřením Evropu

Kolonialismus bezesporu patří k nejkontroverznějším fenoménům novověku. Ve své době jej velmocí hájily jako výraz řádu a spravedlnosti, vítězství pokroku a humánní křesťanské civilizace nad barbarstvím, jeho kritici naopak zdůrazňovali útlak a vykořisťování neevropských národů, nadvládu a tyranii několika mocností nad světem. Ve skutečnosti měl kolonialismus od každého trochu a jeho hodnocení nemůže být jednoznačné. Pojem kolonialismus můžeme charakterizovat jako rozšiřování určitého národa do oblastí mimo vlastní hranice vedeného za účelem získání určitého teritoria, zlepšení ekonomiky, získání daných přírodních zdrojů a místního trhu a v neposlední řadě získání levné pracovní síly. Jinými slovy je možné říci, že se jedná o určitý druh expanze. Každá expanze v určité fázi překračuje hranice nejen etnické, ale také překračuje původní kulturní areál. Expanze má dvě strany – expandující a podrobovanou. Kolonizace různých území probíhala již od antiky, avšak pro účel této práce budeme pracovat s pojmem novověká kolonizace (kolonialismus), jež je chápána jako především západní, potažmo evropský jev. Tento jev bývá nejčastěji spojován se zámořskou expanzí evropských zemí v novověku. Koloniálními velmocemi se v různých obdobích staly Velká Británie, Francie, Nizozemsko, Španělsko, Portugalsko, Belgie, koloniální snahy však vykazovaly i další země, sjednocené Německo a Itálie nebo habsburská monarchie. Kolonialismem může vzniknout impérium – mnohonárodnostní, mnohokulturní a mnohonáboženský státní útvar. Říše se tak stává domovem jazykově, kulturně i nábožensky odlišných etnik. Novověký, taktéž nazývaný jako moderní kolonialismus, je časově ohraničen od 16. století do 1. poloviny 20. století.

Kolonialismus měl několik pozitivních vlivů na kolonizované území – smířování místních válek, omezování tyranie místních vládců, šíření osvěty či křesťanská misie. Za negativní vlivy je možné považovat zánik samostatnosti, zásahy do kulturní svébytnosti, ekonomické vykořisťování, zotročování místního obyvatelstva a samozřejmě našly bychom i další faktory. Často jsou však opomíjeny další faktory přínosu kolonialismu na kolonie. Kolonie se stává součástí říše, proto zde velmi často nastává kulturní výměna, která, někdy i nedobrovolnou cestou, mohla přinést obohacení obou kultur, jak tedy kolonizované, tak i kolonizující. Nové civilizační prvky se postupně integrovaly do kolonizovaných oblastí, jako např. železnice, znalost světového jazyka, vliv na umění, gastronomii odívání atd. Často vzniká nový druh

imperiální kultury²⁰ To, že vzniká velké impérium, může nabídnout velkou řadu výhod, jako společná měna, volnost pohybu ve velkém prostoru, větší možnost pracovních příležitostí, ale také větší prestiž, již se takový státní útvar těší. Tato impéria, pokud dobře plnila výše uvedenou funkci, mohla vytvářet pocit jistoty a bezpečí.

Z pohledu kolonií je na jedné straně absence státní samostatnosti, kulturní tlak centra, pocit marginality²¹ Jedním ze zisků z pohledu kolonií je účast na imperiální kultuře (z počátku nechtěné) spojené s ekonomicky-technickým rozvojem daného kolonializovaného území, dále pak prestiž daného území.

2.1 Kolonialismus ve Francii

V 16. století učinila Francie pouze první kroky v oblasti koloniální expanze, proběhly první pokusy o proniknutí do Nového světa (do Brazílie, Kanady a Antily)²², kde chtěli položit základy koloniálního panství, avšak tyto pokusy neustále ztroskotávaly. Což je dáno především tím, že na počátku kolonialismu ve Francii se může hovořit takřka o neexistenci koloniální politiky. Z počátku severoamerické zámořské državy nemají pro Francii téměř žádný význam, ale přesto je třeba si je udržet a snažit si tím zvyšovat prestiž v mezinárodní politice. Velké změny nastaly s příchodem Jeana-Baptisty Colberta²³ Přítomnost Francie v Kanadě po jeho snahách vyústila ve vytvoření malého vojenského impéria.²⁴ Francouzské kolonie měly spíše obchodní význam než geopolitický. Zároveň se severoamerickou kolonizací probíhá i další směr francouzské expanze, a to do Karibiku.²⁵ Od první poloviny 18. století se směr francouzských kolonií začal obracet i jiným směrem, důležitým faktorem bylo založení francouzské Východoindické společnosti²⁶ Francouzské kolonie také byly zakládány v Indickém oceánu – Reunion, Mauricius a Seychely.

²⁰ TUMIS, S., NYKL, H. (eds.): *Prekolonialismus, kolonialismus a postkolonialismus : impéria a ti ostatní ve východní a jihovýchodní Evropě*. 1. vyd., Praha : Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2015, s. 11.

²¹ Tamtéž, s. 11.

²² Ve 40. letech 16. století byla Kanada prohlášena francouzskou državou. Francie založila město Quebec, v němž byl soustředěn obchod s kožešinami, dále pak oblast povodí řeky Mississippi, jež byl pojmenována Louisiana na počest krále Ludvíka XIV.

²³ Jean-Baptista Colbert (1619-1683) byl nejprve osobním sekretářem kardinála Mazarian a poté se stal ministrem financí za vlády Ludvíka XIV. Pozornost státu ke kolonializaci se začíná zaměřovat na několik směrů – Kanada, Louisiana a Antily.

²⁴ FERRO, M.: *Dějiny Francie*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2009, s. 141.

²⁵ Kolonizace Francouzské Guyany, Svatého Kryštofa, Martiniku, Svaté Lucie, Haiti atd. Tyto kolonie především sloužily k obchodu s otroky z Afriky. Nejvýznamnější z těchto karibských kolonií bylo Haiti, kde vzkvétala obchod s třinovým cukrem.

²⁶ FERRO, M.: *Dějiny Francie*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2009, s. 142.

V koloniální politice 18. a 19. století můžeme vidět neustálé francouzsko-anglické soupeření. Francie v 18. století prochází řadou krizí a válek, což ji značně vyčerpává a ztrácí velkou část svých kolonií, které jsou pak následně obsazovány Brity.

Výše uvedené kolonizační snahy jsou spíše marginální, o kolonizaci v pravém slova smyslu, která následně vedla ke vzniku opravdového francouzského koloniálního impéria, můžeme hovořit až od 30. let 19. století. Cílem této expanze jsou především materiální zájmy, které jdou ruku v ruce s průmyslovou revolucí. Celá Evropa hledá odbytiště pro své produkce, Francie není ani v tom to výjimkou. Začíná kolonizovat Alžírsko, poté tzv. Francouzskou Indočínu (dnešní Kambodža, Vietnam a ²⁷Laos). Francie dále expandovala na africký kontinent, dnešní území Tuniska, Mauretánie, Senegalu, Guineji, Mali, Pobřeží slonoviny, Beninu, Nigeru, Burkiny Faso, Čadu, Republiky Kongo, Středoafrické republiky, Maroka atd.²⁸ Taktéž Francie začala pronikat do oblastí Tichého oceánu, dnešní Francouzská Polynésie, Nová Kaledonie²⁹ Francie dosáhla největšího geografického rozmachu po ukončení první světové války, kdy se toto koloniální impérium ještě rozrostlo o Togoland³⁰, Kamerun, Sýrii a Libanon.

Francie jako silná koloniální velmoc se snažila o poevropšťování obyvatelstva i jeho území, taktéž je zde v daných koloniích patrný značný vliv francouzské kultury. Nejsilnější vliv Francie na území a obyvatelstvo je nejvíce vidět v oblastech severní a západní Afriky, kde obyvatelstvo přijalo jak francouzskou kulturu, některé jazyky, ale také náboženství. Na oplátku Francie těmto obyvatelům nabídla francouzské občanství a taktéž i možnost volebního práva.

Francouzský kolonialismus byl dlouhodobě kritizován nejen antikolonizačním hnutím ve Francii, ale i v samotných kolonizovaných oblastech. Tato kritika nakonec vyústila v dekolonizační proces, jehož zásadní fáze se odehrály po druhé světové válce.

Francie je zemí, jež přijímala generace přistěhovalců, kteří se poté čistě z osobní vůle stávali Francouzi. Francouzská společnost má dlouhodobé zkušenosti s problematikou imigrace a integrace.³¹ Celým generacím přistěhovalců usnadnila

²⁷ FERRO, M.: *Dějiny kolonizací. Od dobývání až po nezávislost 13. - 20. století*. 1. vyd. Lidové Noviny. Praha 2007, s. 139.

²⁸ FERRO, M.: *Dějiny Francie*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2009, s. 239.

²⁹ FERRO, M.: *Dějiny kolonizací. Od dobývání až po nezávislost 13. - 20. století*. 1. vyd. Lidové Noviny. Praha 2007, s. 135.

³⁰ Dnešní část Toga a Ghany.

³¹ Území odpovídající dnešní Francii bylo svědkem mnoha vln emigrace. Příchod Italů v 16. století je významný, protože právě se utvářejícího národa představuje první příklad obecného vztahu mezi Francouzi a cizinci vnímanými jako imigranty. FERRO, M.: *Dějiny Francie*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2009, s. 420.

integrace do francouzské společnosti koncepce občanství spočívající na přijetí laických principů republiky. Tento laický přístup spočívá ve skutečnosti, že nese myšlenku, že pokud jde o etnickou či náboženskou příslušnost, musí být chování daného jedince na veřejnosti a veřejném prostoru neutrální. Devadesátá léta 20. století však přinesla v oblasti imigrace a občanství zásadní změny. V první řadě vznikla debata, která si kladla za cíl zajistit bezpečí a ochranu před ilegální imigrací, a v řadě druhé pak otevřené požadavky a práva na vlastní specifickou některých přistěhovalců. Tyto nároky se pak pro francouzskou koncepci staly velkou zkouškou. Přistěhovalci muslimského vyznání, z nichž již někteří měli francouzské státní občanství, se například začali dovolávat práva nošení šátků ve školách nebo oddělení chlapců a dívek při hodinách tělesné výchovy či školních lékařských prohlídkách. Tyto požadavky vyvolaly ve Francii velké debaty.³²

Francie je stát tradičně silný, proto na všechny tyto debaty odpověděl zákony. Tak v roce 2004 zakázal nošení veškerých zjevně viditelných náboženských symbolů ve škole, což v praxi zejména vedlo k zákazu nošení šátků u muslimských dívek. Taktéž byl ve Francii přijat zákon o nošení oděvů zakrývajících celý obličej na veřejnosti. Nyní je možné říci, že výše uvedené zákony na území Francie byly přijaty jak levicovými, tak i pravicovými politiky, což vedlo a vede k již neskrývané islamofobii.

2.2 Kolonialismus v Nizozemí

Jakmile získalo Nizozemí svou nezávislost, nastal jeho vzestup a následná zámořská expanze. Začátky nizozemské kolonizace se datují na počátek 17. století, kdy se jejich zájem soustředil na Malajské souostroví, byla založena Batavie³³ (nynější Jakarta). Jakarta se stala strategickým místem pro nizozemskou kolonizaci v Asii, byla totiž místem, odkud Nizozemci ovládali celé jimi podrobené území. Jejich následné kroky pak směřovaly na dnešní Cejlon, dále pak na Maledivy. Pro výše uvedené nizozemské kolonie jim spíše sloužily spíše jako ekonomický potenciál svého impéria, bez záměru nikterak participovat na rozvoji a tzv. „poevropšťování“ daného území a obyvatelstva. Nizozemci většinou z daných oblastí odjízďeli.

³² Tyto debaty probíhaly na počátku 90. let 20. století, ještě před útoky na World Trade Centre v New Yorku.

³³ FERRO, M.: *Dějiny kolonizací. Od dobývání až po nezávislost 13. - 20. století*. 1. vyd. Lidové Noviny. Praha 2007, s. 63.

V jižní Africe Nizozemci naopak zůstávali. V druhé polovině 17. století byla založena kapská kolonie. V tomto případě můžeme hovořit o první nizozemské osídlenecké kolonii.³⁴

2.3 Kolonialismus v Belgii

Belgie získala svou nezávislost v třicátých letech 19. století, kdy již většina koloniálních velmocí má již kolonie, či protektoráty. Jako prvního monarchu, jež se snaží cíleně kolonizovat území ve prospěch Belgického království, můžeme považovat Leopolda I. Leopolda II. Belgického. Byly zde snahy o kolonizaci a obchodní spolupráci na Hawaii, ty bohužel ztroskotaly. Leopold II. byl rozhodnut pro Belgii získat mezinárodní prestiž zbudováním koloniální říše. Ideální pro jeho záměr byl dosud neprobádaný, nížinatý střed Afriky, a to konkrétně povodí řeky Kongo³⁵ Leopold II. veřejně vyhlásil zájem o kolonie pro Belgii, čímž chtěl zvětšit slávu a mocenskou perspektivu Belgie. V 80. letech 19. století se Leopoldovi II. podařilo získat do svých služeb známého badatele amerického původu H. M. Stanleyho. Ten během několika málo měsíců uzavírá několik set smluv s konžským náčelníky o ochraně. Zajímavé je, že král Leopold II. byl majitelem této kolonie, což se poté na sklonku jeho vlády změnilo, byl donucen toto území předat Belgickému království.

Jako další africké území, které se stalo belgickou kolonií, byla Rwanda. Rwanda (dříve Ruanda) byla pod belgickou administrativní správou od konce první světové války. Rwandě se dostalo oficiální politické nezávislosti v roce 1962³⁶ Podobný osud i historické mezníky v kolonizaci má i sousední stát Rwandy Burundi, včetně vyhlášení své nezávislosti.

³⁴ FERRO, M.: *Dějiny kolonizací. Od dobývání až po nezávislost 13. - 20. století*. 1. vyd. Lidové Noviny. Praha 2007, s. 64.

³⁵ Leopold II. Belgický (1835-1909) – belgický král a taktéž i majitel Svobodného konžského státu.

³⁶ HULICIUS, E.: *Belgie*. 1. vyd. Praha : Libri, 2006, s. 121.

2.4 Kolonialismus ve Velké Británii

Je možné říci, že na konci 16. století Velkou Británií zajímaly jen obchodní cesty, v období vlády královny Alžběty nastaly velké změny. V 16. století se začaly rýsovat dvě tváře anglického impéria. Za prvé se jednalo o to, že se začaly budovat námořní základny a za druhé nastávalo osídlování území anglickými kolonisty.³⁷ To znamená, že na jedné straně existovaly kolonie zabývající se obchodem a na straně druhé země osídlené kvůli víře a kvůli usazení těch, kteří nic nemají.

V Americe rozšiřovali Angličané své kolonie z přímořských osad od Hudsonu až po Virginii. Počátky britské kolonizace v Nové Světě byly velmi obtížné, především ve vztahu k domorodým indiánským obyvatelům. Indiáni byli velmi potlačováni a zabíjeni. Angličané nejprve kolonizují východní část Nového Světa.

Správa Britského impéria byla velmi složitá. Impérium bylo rozděleno podle míry závislosti na Britském království, a to na dominia, korunní kolonie, protektoráty, chráněné státy, výsadní území, kondominia, Indie měla své zvláštní postavení.³⁸

Konec první světové války představoval počátek nového období v dějinách Britského impéria, které se přeměnilo v mezinárodní společenství, čímž stoupl význam autonomních celků.

Přijetí Westminsterského statutu³⁹ v roce 1931 představuje pro dějiny britského impéria významný milník. Pomalu končí britské imperiální období, jež se postupně transformuje do Commonwealth of Nations⁴⁰, respektive Britského společenství národů. Tato transformace přinesla revoluční postavení dominií vůči Britskému království.

Přistěhovaleckou politiku ve Velké Británii ovlivnily dva jevy – poloha a její koloniální historie. Ostrovní poloha umožnila Velké Británii dvojí silnou kontrolu na

³⁷ FERRO, M.: *Dějiny kolonizací. Od dobývání až po nezávislost 13. - 20. století*. 1. vyd. Lidové Noviny. Praha 2007. s.65.

³⁸ Dominia byly z hlediska autonomie téměř rovnoprávné s Britským královstvím. Hlavou dominií byl a je britský panovník. Dominia si politiku si řídila sama, kromě zahraniční a bezpečnostní. Po roce 1947 se začal pro dominia používat název „člen Britského společenství národů“ („*member of Commonwealth of Nations*). Korunní kolonie byly přímo spravovány Ministerstvem pro kolonie a v jejich čele byl guvernér. Protektoráty byly politicky závislé územní celky, jehož správou se zaobíralo Ministerstvo zahraničí Velké Británie. Chráněné státy byly spravovány domorodým obyvatelstvem, jednali na doporučení britského zmocněnce. Výsadní území byly spravovány obchodními společnostmi. Kondominia, byla území spravována několika státy najednou. Správa britského impéria. *Kolonialismus.webnode.cz* [online]. [vid. 2017-01-15]. Dostupné z: <http://kolonialismus.webnode.cz/britske-imperium/britske-kolonie/sprava-britskeho-imperia/>.

³⁹ Westminsterský status jedná se potvrzení postavení britských dominií jako suverénní státy s vlastními parlamenty, svobodou politické uspořádání a zahraniční politiky.

⁴⁰ Commonwealth of Nations - tento termín vzniká po roce 1931, je označení pro Britské impérium po roce 1931.

svých hranicích, ale naopak velmi slabou kontrolu uvnitř svého státu. Na rozdíl od Francie se nikdy Velká Británie nepovažovala za přistěhovaleckou zemi.⁴¹

Přistěhovalecká politika Velké Británie měla několik poloh. V 19. století byla Británie nakloněna přílivu přistěhovalců. První emigrační omezení vyvstaly vůči židovským přistěhovalcům z Ruska. Skutečná změna v přistěhovalectví nastala až po druhé světové válce, kdy se začíná rozpadat britské koloniální impérium. Byl vydán *Zákon o občanství*, jenž byl určen pro všechny obyvatele kolonií, určující rovná práva pro všechny kolonializované území a jejich obyvatele, zajišťující jim možnost vstupu a pobytu ve Velké Británii. Ve skutečnosti se však Velká Británie snažila zamezit přílivu všech neevropských přistěhovalců⁴² Byla zda zjevná přistěhovalecká politika evropských přistěhovalců, kteří museli své domovy opustit z politického a nebo územního důvodu. V podstatě se Velká Británie snažila o to, aby do své země byl umožněn vstup pouze evropským emigrantů a nebo emigrantů kolonistů. Tato tendence v migrační politice Velké Británie trvala až do konce 20. století. Velký zlom nastal, když britské ministerstvo vnitra vydalo studii zdůrazňující pozitivní vliv na ekonomický růst Velké Británie.⁴³ Tato studie je ojedinělá v tom, že říká, že je nutné zesílit aktivní roli státu při tzv. řízené migraci, dále pak nutnost respektování humanitárních a lidských práv vůči uprchlíků a migrantům a v neposlední řadě respekt ke kulturní různorodosti imigrantů.⁴⁴ Británie se tak snaží o respektování jiných kultur a o minimální zásah do nich, pokud to není v rozporu s Listinou práv a svobod.

Přistěhovalectví je součástí migrace a v současné době rysem dnešní vyspělé společnosti. Ojedinělým jevem britské integrační politiky je nahlížení na dvojí občanství jako na jev, jež je třeba tolerovat v důsledku své koloniální historie.

Obecně může mít přistěhovalectví i pozitivní vliv na daný stát, ale musí být vše patřičně řízeno, organizováno a ošetřeno zákony. Je však nutně avšak tvrdě kontrolovat tzv. falešné žadatele o azyl, kteří mohu být nebezpečím. Velká Británie přijala několik zákonů týkajících se oblasti azylové politiky, ve kterých jsou žadatelé o azyl velmi kontrolování. V první dekádě 21. století Velká Británie tendovala v migrační

⁴¹ BARŠOVÁ, A.: *Přistěhovalectví a liberální stát : imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005, s. 110.

⁴²Tamtéž, s. 111.

⁴³ Z této studie vyplývá, že neevropští imigranti nejsou ekonomickou přítěží pro stát, ale naopak vytvářejí nové podnikatelské příležitosti a zaplňují pracovní mezery na trhu práce. Taktéž nejsou imigranti přítěží pro sociální politiku Velké Británie, procentuálně do jeho sociálního systému více přispívají, než čerpají. BARŠOVÁ, A.: *Přistěhovalectví a liberální stát : imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005, s. 111.

⁴⁴ BARŠOVÁ, A.: *Přistěhovalectví a liberální stát : imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005, s. 112.

politice směrem získávání vysoce kvalifikovaných odborníků a utlumení nízce kvalifikovaných pracovních sil.

Velký zlom nastal rokem v polovině roku 2016, kdy Velká Británie odhlasovala v referendu vystoupení z Evropské unie.

3 Problémové oblasti v Evropské unii

Je velice nesnadné stanovit problémové oblasti v rámci Evropské unie. Migrační vlna v letech 2015 – 2016 zasáhla přímo většinu států Evropské unie a jelikož vystupuje tato instituce jako mezinárodní celek, dotýká se všech členských států. V oblasti přílivu uprchlíků patří k nejproblematičtějším oblastem území Řecka, Itálie či Maďarska. Tyto státy se staly tranzitními zeměmi migrantů při cestě do západní a severní Evropy. Migranti přicházejí do Německa, Rakouska či Švédska dvěma základními trasami – Balkánskou trasou z Turecka, přes Egejské moře a Balkán, a Středomořskou trasou, ze severní Afriky přes Středozemní moře. Společně s migranty přichází do Evropy i zvýšené bezpečnostní riziko. Od počátku migrační vlny dochází k častějšímu výskytu teroristických útoků v nejrůznějších částech Evropy.

Mezi migranty se objevuje i značná část radikálních muslimů, jejichž základní náplní v nových hostitelských zemích jsou teroristické akce. Domnívám se, že i z tohoto důvodu patří k problémovým oblastem Evropské unie dvě velká města, v nichž došlo v uplynulých dvou letech k velkým teroristickým útokům – Paříž, kde k teroristickým útokům došlo v listopadu 2015, a Brusel, jenž byl teroristy zasažen v březnu 2016. Oba útoky jsou důkazem skutečnosti, že migrační vlna je spojena se zvýšeným bezpečnostním rizikem pro celou Evropu. Paříž je symbolem státu, jenž je dlouhodobě vstřícný k ideologii multikulturní společnosti, Brusel pak symbolem centrální moci a sídlem politických špiček Evropské unie.

3.1 Paříž

K teroristickým útokům v Paříži došlo v noci ze 13. listopadu na 14. listopad 2015. Nebyla to první teroristická akce v Paříži v tomto roce. Na počátku roku došlo k útoku na redakci satirického časopisu Charlie Hebdo. Teroristé uskutečnili celkem šest útoků střelnými zbraněmi a čtyři sebevražedné bombové útoky. Teroristická akce si vyžádala celkem 129 obětí, další osoba zemřela po několika dnech v nemocnici. Údaje o počtu zraněných se liší, oscilují mezi 300 – 500 osobami. Útoky proběhly na různých místech Paříže a byly velmi dobře koordinované.

Na místě zůstalo i osm mrtvých teroristů, z nichž někteří měli francouzské občanství a dlouhodobě žili v Bruselu. Po dalších atentátnících se rozběhlo celoevropské pátrání. Mnozí pachatelé byli zatčeni, o hlavní postavě koordinátora útoků jsou sice pochybnosti, ale předpokládá se, že se jedná o belgicko – marockého islamistu Oussama Atara, jenž se nyní nachází nejspíše v Sýrii.

Francouzský prezident Francois Hollande reagoval vyhlášením výjimečného stavu a vyjádřil přesvědčení, že se Francie nesmí nechat teroristy zastrašit. Útoky odsoudili všichni vrcholní světoví politikové, i představitelé muslimských států. Syrský prezident Bašár Asad vyjádřil lítost nad teroristickým činem, ale podotkl, že Francie podporou syrské opozice sama přispívá k šíření terorismu. Politikové vyjádřili názor, že proti silícímu teroru je potřeba koordinované mezinárodní akce. Začaly sílit i myšlenky na uzavření Schengenského prostoru.

Útoky vyvolaly zvýšení bezpečnostních opatření nejen v Paříži, ale i v celé Francii a Evropské unii. Francie ve své zahraniční politice reagovala zesíleným vojenským tlakem vůči Islámskému státu. Došlo k bombardování města Rakka, jež leží v Sýrii a je považováno za centrum Islámského státu.

Teroristické útoky přispěly k rozvoji diskuze, zda je dnešní Evropa ještě bezpečná. Podle nepotvrzených informací měl mít jeden z útočníků falešný syrský pas, s nímž byl v říjnu 2015 zaregistrován v Řecku a vpuštěn dál do Evropy. V důsledku této skutečnosti zesílily hlasy vyzývající k zastavení migrace a uzavření vnějších hranic Evropské unie.

3.2 Brusel

Brusel jako neoficiální hlavní město Evropské unie je městem, jež neustále přitahuje pozornost radikálních skupin obyvatel. K teroristickým útokům zde došlo 22. března 2016 v ranních hodinách. Útoky přinesly 34 obětí a více jak 300 zraněných. Cílem útočníků se stalo mezinárodní letiště Zaventem a stanice bruselského metra Maelbeek, jež se nachází v centru města, v blízkosti hlavních budov Evropské unie.

Sebevražedné útoky provedli čtyři atentáčníci v době, kdy uplynuly jen čtyři dny od zadržení jednoho z hlavních organizátorů teroristických útoků z Paříže v roce 2015. K celé akci se přihlásila radikální organizace Islámský stát. Podle prohlášení Islámského státu byly útoky namířeny na hlavní město země, která podniká útoky na pozice Islámského státu. 23. března zástupci Islámského státu pohrozili členům koalice, která podniká útoky proti islamistům v Sýrii a Iráku, dalšími teroristickými útoky. O den později vyzval Islámský stát všechny muslimy, aby se přihlásili o vítězství ve svaté válce.

Událost samozřejmě vyvolala reakce předních světových politiků, již odsoudili hrůzný čin a vyzvali ke koordinovanému boji proti islámskému terorismu. Opět se ukázalo, že v dnešní Evropě již není bezpečného místa a teroristé mohou zaútočit prakticky kdekoliv a kdykoliv. Zvýšená migrační vlna ještě zesiluje bezpečnostní rizika.

Řada teroristů sice již dlouhodobě žije v zemích Evropské unie a má i jejich státní občanství, ale v rámci migrace přicházejí do evropského prostoru další stoupenci radikálního islámu.

Nemožnost zařazení do pracovního procesu, diametrální odlišnosti v kulturních a náboženských tradicích a hodnotách, život v okrajových komunitách, ghetech, to vše přináší jen velmi malou naději na začlenění do společnosti hostitelské země. Muslimové žijící v Evropě přirozeně udržují kontakty se svými příbuznými a přáteli v muslimských zemích. Samozřejmě nelze paušalizovat a spatřovat ve všech vyznavačích islámu nebezpečí. Zkušenosti z posledních let však dokazují, že stoupenci Islámského státu a dalších radikálních uskupení se ve jménu svaté války nezastaví před ničím a před nikým.

4 Vliv migrační krize

Pojem migrace je vysvětlován jako stěhování či změna v prostoru. Tento proces není současným výdobytkem společnosti, ale jedná se o permanentní společenskou strategii, jak získat zdroj obživy a energii, jak se vyrovnat s nepříznivými přírodními vlivy, či jak řešit společenské konflikty.⁴⁵ Migrace provázela, provází a bude provázet lidskou společnost, avšak její formy se neustále mění. Migrační pohyb je jednou ze základních vlastností společnosti. Tento pohyb může být dočasný nebo trvalý, může být dobrovolný či chápán jako vynucené rozhodnutí. Migrace znamená v našem chápání přesun člověka na jiné místo a vyvolává tak řadu důsledků, jak pro místo, odkud člověk odešel, tak i pro destinaci, kde se nyní vyskytuje. Ne každý pohyb člověka je možno chápat jako migraci. Tou nejsou krátkodobé návštěvy v zahraničí, každodenní dojíždění za prací do sousedního státu. K naplnění pojmu migrace je zapotřebí splnění několika podmínek – změny bydlení, změny zaměstnání a změny sociálních vztahů. Migrace přináší velké množství podob. Jinak je chápána u nomádských skupin obyvatelstva, kde je součástí života i způsobu obživy, jinak u usedlého obyvatelstva, které půdu a domov chápe jako hlavní životní hodnoty. Odlišný pohled mají na migraci lidé, jimž přesun přinášel bohatství a moc, jinak se na ni dívají lidé, kteří se přesouvali z důvodu obavy o svoji existenci. K migraci docházelo nejen v dobách hospodářských a politických krizí, ale i v časech blahobytu. Migrace je pro svoji pestrost velmi těžko uchopitelná, v různých dobách a podmínkách těžko srovnatelná.

Migrační proudy se v dějinách neustále mění, mají svoji dynamiku. Současné migrační pohyby nejsou samovolné, mají svoji historickou souvislost. Dnešní badatelé jsou schopni pochopit vývoj migrací a jejich souvislosti, ale s predikací budoucího vývoje v současné pestré západní civilizaci je situace složitější. V posledních dvaceti letech se migrační toky výrazně změnily, zejména v důsledku větší prostupnosti hranic v Evropě. A také v souvislosti s možností migrantů v moderní společnosti – rozvoj a dostupnost dopravy, moderní technologie, rozvoj bankovníctví. Mobilita lidí je mnohem dynamičtější a intenzivnější.

⁴⁵ **Chyba! Nenalezen zdroj odkazů.** Uherek, Zdeněk. 2005. „Migrace a formy soužití v cílových prostorech.“ Pp. 258 – 274 in Tomáš Hirt, Marek Jakoubek (eds.). *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.

Migraci je možné klást překážky. Lze ji zpomalit vízovou povinností, uzavíráním hranic, vytvářením mezivládních dohod o společném postupu vůči migrantům. Přísná protimigrační opatření však mohou vést ke zvýšení ilegální migrace. Je však logické, že zvýšená a nekontrolovatelná migrace je vnímána dotčeným obyvatelstvem negativně, objevují se obavy z cizích lidí, neznámých kultur. Nejúčinnější obranou je ekonomická neatraktivita státu. Tam, kde jsou nízké mzdy, malá šance získat pracovní místo, nízká životní úroveň, neatraktivní sociální systém, se migranti ve větší míře vyskytovat nebudou. V zemích, pro něž platí výše uvedená charakteristika, se nejspíše setkáme s obyvatelstvem, jež bude velmi málo tolerantní k nově příchozímu obyvatelstvu.

S rostoucím stupněm migrace jsou vlády všech zemí nuceny vytvářet nová pravidla. Společným cílem je zabránit etnickým konfliktům a zabránit destabilizaci společnosti. Státy využívají tři základní modely imigrační politiky, jež se liší svým přístupem k migrantům. Prvním konceptem je úplná asimilace, při níž dochází ke snaze úplně začlenit etnické skupiny do většinové skupiny. V tomto případě dochází k popření minoritní kultury, jazyka, tradic. Druhou krajností je dočasná inkorporace. Zde dochází k minimalizaci kontaktů s menšinou. Třetí model uznává kulturní a sociální různost etnických menšin, při níž minority neztrácejí svoji socio-etnickou identitu. Model uznává legitimitu a rovnost etnických skupin a ponechává jim jejich kulturní identitu.

Z hlediska jedince jsou rozlišovány čtyři základní způsoby adaptace. Základním kritériem při tomto členění je skutečnost, zda imigrant udržuje vztahy s ostatními etnickými skupinami nebo nikoli, a zda si imigrant současně zachovává svou kulturní identitu, či nikoliv. Prvním přístupem je integrace, při níž imigrant udržuje vztahy s ostatními etnickými skupinami a zachovává si svoji kulturní identitu. V případě asimilace udržuje imigrant vztahy s ostatními etnickými skupinami, ale nezachovává si svoji identitu. Třetím modelem je separace, kdy si imigrant zachovává svoji kulturní identitu, ale neudrhuje vztahy s ostatními etnickými skupinami. V případě posledního modelu – marginalizace – imigrant neudrhuje vztahy s ostatními etnickými skupinami a také si neponechává svou kulturní identitu.

4.1 Mezníky evropské migrace

Migrace nastávala ve všech obdobích lidských dějin. Nový impuls pro migrační aktivity přinesla koloniální politika Španělska a Portugalska, jedná se o období konce středověku a raného novověku. Později se začaly přidávat i Holandsko, Velká Británie, Francie a další země. Evropa byla jak cílem imigračním, tak i emigračním. V novověké historii Evropy je několik migračních vln (mezi lety 1600 – 1850, obě světové války atd.). K současnému dni stojí Evropa na prahu další velké emigrační vlny. Migrace se stává globálním jevem, což se dotýká stále více zemí. Dále pak migrace nabývá na intenzitě a migrační toky se stále zvětšují. Migrace je čím dál tím více různorodá a do cílových zemí nepřichází zpravidla jeden typ migrace, ale různé migrační typy najednou. V současné době je migrační politika začleněna do každého právního systému dané země Evropské unie, vznikají integrační programy. Cizinci jsou především posuzováni v několika kategoriích, můžeme hovořit o žadatelích o azyl a azylantech, kteří mají specifický režim, pobytový status, a jsou v neposlední řadě chráněni mezinárodním právem.⁴⁶ A v neposlední řadě se stává migrace politickým a bezpečnostním problémem ovlivňující charakter lokální politiky.

V posledních letech jsme svědky měnící se dynamiky současných migrací. Tato skutečnost je ovlivněna několika faktory.

V první řadě je nutné zmínit rozvoj informačních technologií, jež umožňují být ve spojení s kýmkoliv a kdekoliv, jak zvukem, tak i obrazem. Kontakty jsou díky různým aplikacím typu skype technicky jednoduché a cenově dostupné. Prostřednictvím vyspělé techniky můžeme na dálku ostatní ovlivňovat, kontrolovat, řídit či dokonce terorizovat.

Přístupnější a jednodušší jsou finanční transakce. Stačí připojení k internetu, znalost kódu a můžeme obchodovat, převádět peníze, směřovat toky peněz.

Mnohem snazší je i cestování, je dostupnější a levnější než kdykoliv v historii. Mobilita má daleko lepší podmínky, cestování není jen nutným zlem, ale stává se i potěším, zábavou. A je nástrojem pro získání lépe hodnocené práce. Podle neoklasické teorie migrace je právě ekonomika a její základní veličiny, tj. poptávka a nabídka, mechanismem, který uvádí pracovní síly do pohybu. Přeshraniční aktivity se

⁴⁶ Blíže viz. *Úmluva o právním postavení uprchlíků* z roku 1951 a *Newyorský protokol* z roku 1967. Ne všechny cizinecké skupiny se vztahují výše uvedená mezinárodní práva, někdy se se řídí zákony dané země o pobytu cizinců. Všechny však musí dodržovat a brát potaz mezinárodní normy a úmluvy, jako např. Všeobecná deklarace lidských práv, Evropská úmluva o státním občanství, Úmluva o právním postavení migrujících pracovníků, Úmluva o právním postavení osob bez státní příslušnosti, Evropská úmluva o účasti cizinců ve veřejném životě, Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin, Revidovaná Evropská sociální charta.

stávají pro mnohé lidi rutinní záležitostí. V jedné zemi pracují, v druhé mají rodinu, ve třetí zemi platí daně. To dnes již neplatí jen pro bohaté vrstvy obyvatelstva.

Ve vyspělých zemích existuje v současnosti vyspělý zdravotní a sociální systém. Pokud se člověk ocitne v nouzi, existují mechanismy, jejichž pomocí je lidem poskytnuta pomoc. Stěžít se může stát, že člověk zůstane bez pomoci. Stačí vytočit bezplatnou linku, najít nejbližší služebnu policie či kontaktovat charitativní organizaci.

Technologie války jsou v současnosti na takové úrovni, že amatérská obrana ztrácí smysl. Není možné holýma rukama hájit vlastní dům. Nejúčinnější strategií je útěk do bezpečí.

Výše uvedené teze vedou k tomu, že se migrace stává stále více masovější. Zároveň lze těžko odhadovat, jaká je motivace lidí k migraci, kdy a kde k další migrační vlně dojde. Současní badatelé v oblasti migrace zpravidla hovoří o mnohonásobném pohybu nejen mezi cílovou a zdrojovou zemí, ale i dalšími destinacemi.⁴⁷ Pohyby migrantů v uplynulých dvou letech nemají na území Evropy po 2. světové válce obdoby. Odhady, kolik migrantů vstoupilo na území Evropy v uplynulém roce, se různí. Pohybují se v intervalu 1 až 1,5 milionu osob. V roce 2015 bylo v Evropě podáno 1,25 milionu žádostí o azyl. Migranti vstupovali do členských zemí EU živelně, jejich pohyb byl monitorován nedostatečně a chaoticky. Nepodařilo se ihned v zárodku odhalit, s jakým záměrem migranti přicházejí. Kdo je oprávněným žadatelem o azyl, kdo ekonomickým uprchlíkem či islámským bojovníkem. Tento příliv migrantů uvrhl Evropskou unii do chaosu ve všech oblastech - v bezpečnostní, sociální i ekonomické. Problém, byl ještě umocněn několika teroristickými útoky. O souvislosti masového příchodu migrantů a vzrůstajícího počtu teroristických útoků nelze pochybovat, zejména v souvislosti s útoky v Paříži (listopad 2015) a v Bruselu (březen 2016).

Je samozřejmostí, že s přílivem uprchlíků začalo docházet k nárůstu počtu kriminálních činů, od drobné majetkové trestné činnosti až po závažné delikty.

Většina migrantů přichází do Evropy z ekonomických důvodů. Důkazem je i jakási druhotná migrace, kdy migranti přecházejí hranice v rámci států EU. Pokud by se jednalo jen o válečné uprchlíky, nejspíše by byli vděční za azyl v první zemi, do níž dorazili. Největší počet žádostí o azyl dlouhodobě vykazuje Spolková republika Německo, jež je následována Maďarskem jako tranzitní zemí, Švédskem, Itálií, Francií a Rakouskem. Podstatným impulsem k migraci do těchto států je touha běženců po spokojenějším životě, vstřícný přístup některých států a štědrý sociální systém.

⁴⁷ UHEREK, Z., OŠŤÁDALOVÁ, Š., HONUSKOVÁ, V. a kol: *Migrace, historie a současnost*. 1. vyd. Ostrava: PANT 2015, s. 124.

Statistiky ukazují, že přicházejí zejména mladí muži ve věku 18 – 35 let. Muži pak tvoří asi 75 % všech uprchlíků.

4.2 Typologie migrace a migrační teorie

Typologie migrace je díky různému úhlu pohledu velmi problematická. O jejich klasifikaci a popis se pokusilo a pokouší velké množství badatelů v historii i současnosti. Existuje velké množství kritérií, podle nichž lze migraci klasifikovat a třídit. Zejména v posledních desetiletích vzniklo velké množství migračních teorií, jež jsou často protichůdné.

Počátky zkoumání migrací jsou spojeny s rozvojem společenských věd na počátku 2. poloviny 19. století. Vedle rozvoje statistiky, demografie a sociální geografie podnítily zájem o studium migrací významné migrační pohyby spojené s urbanizací a industrializací v Evropě a USA, jež probíhaly paralelně se vzrůstající ekonomickou nerovností jednotlivých částí Evropy a ostatního světa.⁴⁸ Migrace stimulovaly vědeckou veřejnost, aby si začala klást otázku, proč lidé migrují a jakými zákonitostmi se jejich pohyb řídí.

První teorie vznikla ve Velké Británii a její kořeny lze spatřovat v neoklasické ekonomii. Ekonomika je zde chápána jako samoregulační mechanismus, který se řídí poptávkou a nabídkou, jež řídí i pohyb pracovních sil. Tuto teorii nejpodrobněji rozpracoval Ernst Georg Ravenstein. Během svých badatelských studií formuloval mnoho tezí či migračních zákonů. Migrační proudy jsou dle Ravensteina motivovány zejména rozvojem průmyslu. K migraci dochází v okamžiku, kdy jsou vytvořeny příhodné podmínky. Zde jsou myšleny pracovní a dopravní možnosti, dle Ravensteina migrují především jedinci, kteří hledají lepší možnosti k výdělku.

Push – pull teorie vychází ze skutečnosti, že pokud známe důvody, proč lidé migrují, a podmínky ve zdrojových a cílových destinacích, pochopíme také, kdy a kam budou lidé migrovat.⁴⁹ Zjednodušeně je možné výše uvedenou teorii popsat slovy: migranty něco z místa, kde žijí, vypuzuje, a něco je naopak do místa, kam migrují, přitahuje. V některých případech, např. při válce, přírodních katastrofách, převažují vypuzující síly.. Naopak však mohou převažovat i přitahující faktory, kdy jedinec opouští domovskou destinaci za vzděláním. Teorie byla opřena o řadu empirických

⁴⁸ UHEREK, Z., OŠŤÁDALOVÁ, Š., HONUSKOVÁ, V. a kol: *Migrace, historie a současnost*. 1. vyd., Ostrava: PANT 2015, s. 31.

⁴⁹ Tamtéž, s. 33.

výzkumů. Hlavním představitelem push – pull teorie byl Everett Lee. V době, kdy publikoval svoje stěžejní studie, byla jeho teorie zcela legitimní. Bylo možné si představit, že lidským rozum je schopen vytvořit migrační pravidla pro jakékoli historické období a jakékoli okolnosti.⁵⁰

Paralelně vznikaly další teorie, které se nesoustředily na formulaci jedinečného vzorce migrace, ale spíše na různost migračních jevů, jež se snažily klasifikovat a kategorizovat. S typologií migrace přichází v díle *General Typology of Migration* William Petersen.⁵¹ Podle Petersena je stejně důležité hledat odpověď na otázku, proč lidé migrují, jako hledat odpověď na otázku, proč lidé nemigrují. Petersen klasifikuje migraci na pět základních typů. První nazývá primitivní. V tomto případě je důvodem migrace neschopnost člověka vzdorovat přírodním podmínkám. Petersen popisuje primitivní migraci jako „*tok tekutiny, která se pohybuje cestou nejmenšího odporu*“.⁵² Dalším typem je násilná migrace. Zde jsou lidé deportováni násilně na jiné místo. Zde se nabízí příklad násilné migrace židovského obyvatelstva v průběhu 2. světové války. Podobné vlastnosti má i vynucená migrace, kdy jsou lidem vytvořeny takové podmínky, že jsou stimulováni zdrojovou destinací opustit, ale mohou se rozhodnout, zda odejít či nikoli. Opakem násilné a vynucené migrace je migrace dobrovolná, k níž dochází z vlastního rozhodnutí lidí. Příkladem jsou zejména odchody za lepšími pracovními podmínkami. Jako samostatný typ migrace vyčleňuje Petersem masovou migraci. Peterson se domnívá, že problém migrace je většinou projevem kolektivního chování, jelikož migrace odráží celkové klima společnosti.

Často je zmiňována migrační teorie dvojího druhu. Dle ní existují dvě skupiny profesí. V jedné skupině jsou profese méně kvalifikované, zejména manuální práce. Protiváhu tvoří profese vyžadující intelektuální schopnosti a vyšší kvalifikaci. Ve vyspělých ekonomikách existuje pracovní trh s manuálně náročnou prací, jež je otevřen pracovním silám z ekonomicky slabších a rozvojových zemí. Naopak pracovní trh pro profese, jež vyžadují intelektové schopnosti, je pro imigranty uzavřen. V této koncepci vítají ekonomicky vyspělé státy imigranty, kteří zaplní mezery na trhu s manuální a fyzicky náročnou prací.

Zájem o studium migrace vzrostl v 80. letech 20. století v souvislosti se snahou vyspělých západoevropských států regulovat zvýšený počet migrantů. V této době se již dalo hovořit o migraci jako o globálním jevu, neboť se týkal velkého množství zemí.

⁵⁰ UHEREK, Z., OŠŤÁDALOVÁ, Š., HONUSKOVÁ, V. a kol: *Migrace, historie a současnost*. 1. vyd., Ostrava: PANT 2015, s. 36.

⁵¹ Tamtéž, s. 36.

⁵² Tamtéž, s. 37.

O celoevropské migrační krizi lze hovořit od jara 2015, kdy se ve Středozemním moři potopilo několik lodí s migranty. V průběhu léta 2015 docházelo k nárůstu počtu běženců a vše vyvrcholilo na konci září 2015, kdy byl počet migrantů nejvyšší.

5 Kritika současného stavu

Globalizace je dnes fenoménem, jenž je neodmyslitelnou součástí našeho života. Každý z nás žije ve společnosti, jejímž typickým znakem je propojování všech oblastí lidského života. Výsledkem procesu globalizace je vytváření systému založeného na vzájemných vztazích a závislostech. Jakékoliv prvky systému, tj. člověk, rodina, region, národ, jsou vzájemně propojeny. Vzájemné propojování má počátky především v ekonomické oblasti. K nim se samozřejmě připojují další impulsy, které ovlivňují tempo globalizace – rychlejší a dokonalejší způsob komunikace, povýšení angličtiny na hlavní dorozumívací jazyk v obchodě, vědě, výchově a vzdělání, rozvoj nových technologií či liberalizace obchodu. Globalizace je proces celosvětového ekonomického, informačního, technologického a kulturního propojování.

Globalizace je komplikovaný jev, na nějž lze nahlížet z mnoha úhlů. Z ekonomického hlediska dochází k vytváření světových vazeb, k rostoucímu vlivu nadnárodních a mezinárodních finančních institucí. Ze sociálního hlediska dochází k nárůstu rozdílu mezi chudými a bohatými zeměmi. V kulturní oblasti se globalizace projevuje prolínáním kultur. Jedním ze základních projevů globalizace je i migrace.

Migrace se již v současné době stala globálním jevem, jelikož se dotýká stále většího počtu zemí. Nabírá na intenzitě a migrační toky se zvětšují. Podléhá diverzifikaci a do cílových zemí nepřichází většinou jeden typ migrantů, ale různé imigrační typy současně. Migrace se stává prvořadým politickým problémem, jenž už existuje několik desetiletí, ale teprve v několika posledních letech je zástupci států brán jako vážný aspekt ovlivňující budoucí stav světa. Migrace má bezesporu vliv na tradiční pojetí národních států, a to v době, kdy se vytváří stále výrazněji multikulturní společnost. Existence monokulturní společnosti je už minulostí a její zachování či obnovení je utopií. A v mnohých případech může být případná snaha o zachování monokulturní společnosti škodlivá.

Multikulturalismus předpokládá, že v jednom státě mohou společně žít příslušníci jiných kultur. Usiluje se o sjednocení všech občanů bez ohledu na jejich původ, rasu, vyznání, a to za předpokladu zachování kulturních odlišností. Tento model se však stále více stává terčem kritiky.

V minulosti se přistěhovalci snažili o rychlé ztotožnění a splynutí s původním obyvatelstvem, ale dnes převažují snahy o zachování vlastního etnického původu a způsobu života. Spojit něco, co je různorodé, diametrálně odlišné vyžaduje mnoho sil a ústupků. Je obtížné nalézt rovnováhu mezi právy imigrantů na vlastní identitu, kulturu a

přítom zachovat občanský smír, pořádek a stabilitu celé společnosti. V různých zemích lze spatřit odlišné způsoby řešení tohoto problému. Mezi přistěhovalci často vznikají hnutí, jež velmi ostře vystupují proti hodnotám hostitelské země. V ní naopak posiluje nacionalismus, pravicový extremismus a vytvářejí se hnutí domácího obyvatelstva na podporu domácí kultury před přistěhovalci.

S rostoucím počtem migrantů stoupá počet kritiků multikulturalismu. Mnohé problémy způsobené migrací dokazují, že myšlenka multikulturalismu je nerealizovatelná. Čím větší rozmanitost, tím komplikovanější hledání konsensu a souladu. Hlavním heslem Evropské unie je však spojení „Jednotná v rozmanitosti“.

Evropská unie hledá již delší dobu společné řešení migrační krize. Projekty v podobě povinných kvót pro členské státy selhaly. Hlavním problémem není počet přijatých uprchlíků, nýbrž možnost jejich začlenění do hostitelské společnosti. To nespočívá v udělení občanství či v systému sociálních intervencí. Základní otázkou je, zda dnešní trh práce dokáže přijmout požadované množství imigrantů. Trh práce má v dnešní době odlišnou podobu než v minulosti. Tehdy byla nekvalifikovaná síla na trhu normálním jevem. „*Globalizovaný trh je nezbytně trh, jehož soutěživost se zakládá na dematerializaci ekonomiky a na technizaci. Je to tedy trh práce, který dává přednost skills, specializaci a specializovaným pracovníkům, a odsouvá na okraj či nechává beznadějně vzadu ty, kteří dokážou pracovat jen manuálně.*“⁵³ Nekvalifikované pracovní síly je zapotřebí stále méně. A státy, z nichž nejvíce přicházejí dnešní imigranti, většinou nabízejí pracovníky s nízkou nebo žádnou kvalifikací. Dnešní ekonomika vyžaduje snižování počtu nekvalifikovaných sil, na straně druhé dochází k prudkému nárůstu počtu přistěhovalců. Problém je komplikovanější i z hlediska skutečnosti, že většina současných přistěhovalců přichází z islámských zemí. V případě islámských imigrantů je proces integrace bezpochyby komplikovanější.⁵⁴ Komplikovanější je i integrace přistěhovalců z Afriky. Kultura tamních obyvatel se vyznačuje pomalou prací.⁵⁵

Bez možnosti zaměstnání není integrace přistěhovalců myslitelná. Lidé bez práce nemají kde bydlet, systém podpory státních institucí není všemocný. Shromažďují se na perifériích velkých měst, kde často žijí na hraně či za hranou zákona. Zůstávají tak na nekvalifikované úrovni a jejich potomci bez možnosti vzdělání a změny společenského statusu. Z této situace není jiného východiska než omezení počtu

⁵³ SARTORI, G.: *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci*. 1. vyd., Praha : Dokořán 2005, s. 102.

⁵⁴ Tamtéž, s. 103.

⁵⁵ Tamtéž, s. 103.

přistěhovalců. Dobré řešení, jež spočívá v umožnění vstupu jen osobám, které přijme pracovní trh, je nereálné.

Začlenění na trhu práce je první nezbytnou podmínkou integrace. Od zaměstnanecké integrace musíme oddělovat akulturaci. Kulturní odlišnost staví integraci velkou překážku. Nejsnazší je situace s jazykovou akulturací. Naučit se jazyk hostitelské země je nutnou podmínkou zaměstnanecké integrace. Jedinec však neztrácí svůj rodný jazyk. V případě náboženské svobody je situace komplikovanější. Náboženská tolerance je samozřejmostí a trvalou hodnotou. Jiná je však situace v případě invazivního náboženství. A právě z islámských kořenů pochází největší množství imigrantů.

V rámci Evropské unie se setkáváme s dvojím typem migrace. Volný pohyb osob mezi členskými státy je deklarován již od samotného počátku existence evropské integrace. Druhý typ migrace tvoří příchod imigrantů z třetích zemí. Zde je nutné rozlišovat mezi legální a nelegální migrací. Na počátku vývoje Evropské unie byla legální migrace vítanou skutečností, pomohla nastartovat rychlý růst ekonomiky v mnoha členských zemích. V dnešní době však legální migraci nahrazuje migrace nelegální, jež způsobuje stále větší problémy v sociální, kulturní i ekonomické oblasti. Členské státy Evropské unie se snaží problematiku migrace dlouhodobě řešit v rámci společné zahraniční, bezpečnostní, sociální a justiční politiky.

Vznikl bezpočet pracovních skupin, které měly za úkol koordinovat azylovou politiku. Základy současné migrační politiky Evropské unie lze spatřovat na zasedání Evropské rady v Tampere v roce 1999, kde se nejvyšší představitelé členských států dohodli na vypracování společné migrační politiky. Na zasedání Evropské rady v prosinci 2004 byl přijat Haagský program, jež řeší problematiku harmonizace a regulace migračních toků tak, aby byly členské země v souladu s ekonomickými potřebami a schopnostmi Evropské unie nové imigranty začlenit do společnosti. Významným mezníkem v migrační a azylové politice bylo přijetí Dublinské konvence, jež vešla v platnost 1. září 1997 ve 12 členských zemích Evropské unie a také v Norsku a na Islandu. Dokument stanovuje kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o mezinárodní ochranu příslušníkem třetí země. K hlavním kritériím patří rodinné vazby uprchlíka, první podaná žádost o azyl, vydané vízum a povolení k pobytu, nelegální překročení hranic atd. Kritéria prošla mnohými proměnami, v současné době Evropská unie jedná o znovuzavedení kritérií „Dublin IV.“ Cílem dublinských úmluv je zabránit situaci, v níž by žádný ze států Evropské unie necítil odpovědnost posoudit žádost o azyl. Cílem dokumentu je i

zabránit stavu, kdy uprchlík žádá o udělení azylu v několika zemích současně. Dublinská kritéria podepsaly všechny členské státy Evropské unie a v rámci zvláštní dohody také Norsko, Island, Švýcarsko a Lichtenštejnsko.

System nastavený v Dublinu byl v podstatě funkční a jasně určoval odpovědnost země za přijetí či vyhoštění žadatele o azyl. Evropská unie však pod tlakem zvýšeného počtu migrantů a ve snaze předejít humanitární katastrofě na dublinská kritéria rezignovala. Registrace uprchlíků přestala fungovat, a tak došlo k nekontrolovatelnému pohybu migrantů po celém území Evropské unie. Jakýmsi přelomovým okamžikem se stalo prohlášení německé kancléřky Angely Merkelové, jež prohlásila, že Německo přijme všechny uprchlíky ze Sýrie. Dublinská kritéria padla a každý stát se s přílivem uprchlíků vyrovnával nekoordinovaně sám. Dvě desetiletí po vzniku Schengenského prostoru začaly mezi státy vznikat ploty a zábrany. V obnově dublinských kritérií lze spatřovat naději pro vznik organizovaného systému přijímání uprchlíků, jež byl minulosti plně vyhovující. V roce 2015 se Evropská komise zavázala k analýze fungování dublinských kritérií a v současnosti probíhají jednání o vytvoření dokumentu tzv. „Dublin IV“.

Namísto výše uvedených kritérií se Evropská unie snažila migrační krizi řešit kvótami na přerozdělování uprchlíků. Poté, co byly některými zeměmi, např. i Českou republikou, kvóty odmítnuty, stal se celý systém nefunkčním a relokováno bylo jen několik stovek uprchlíků z Itálie a Řecka. Nejvstřícněji se k relokování uprchlíků postavila Francie a ze států mimo Evropskou unii Turecko. Představa, že jednotlivým státům měli být přerozdělováni migranti, byla hrůzostrašná. Státy měly přijímat uprchlíky, aniž by mohly rozhodovat o počtu osob, o tom, z jakého odlišného prostředí přicházejí. Jaké dopady by mělo přijímání povinných kvót uprchlíků na sociální systémy, na bezpečnost občanů a udržení homogenity společnosti.

V azylové politice Evropské unie se osvědčil Schengenský informační systém, jenž se používá na vnějších hranicích schengenského prostoru. System obsahuje informace o lidech, kteří nemají právo vstoupit do schengenského prostoru či o osobách pohřešovaných a hledaných. System v současnosti disponuje více než 75 miliony záznamy a každý rok je v něm učiněno kolem 3 miliard vyhledávání. Koncem roku 2016 vyhodnotila Evropská komise celý systém jako funkční a zároveň navrhla technické změny, jež by celý systém ještě zefektivnily. System by se měl stát nejučinnějším pomocníkem nejen v azylové politice, ale i v boji s terorismem.

V polovině roku 2016 představila Evropská unie Rámec pro migrační partnerství, tzv. migrační kompakty. Hlavním cílem programu je spolupráce zemí EU s třetími

zeměmi. Třetí země by získaly výhody v případě, že by akceptovaly navrácení uprchlíků a přísnější hraniční kontroly. Prioritou je uzavření kompaktátů s dalšími zeměmi. V současnosti je připravována dohoda s Jordánskem a Libanonem, uvažuje se o spolupráci s Pákistánem či Afghánistánem. Naopak se neuvažuje o uzavření kompaktát s bezpečnostně nestabilními zeměmi, například s Libyí. Nejpodstatnějším opatřením v této oblasti je uzavření dohody s Tureckem v březnu 2016. Právě dohoda s Tureckem vedla k omezení přílivu migrantů do Evropy. Je zde však otázka, zda cena, kterou EU zaplatila, tj. příslib zrušení vízové povinnosti pro Turecko, není vysoká.

Evropská unie rovněž ustanovila Evropskou pohraniční a pobřežní stráž. Má být personálně posílena a spolupracovat s pohraničními silami jednotlivých států.

Je patrné, že představitelé EU přicházejí s velkým množstvím nápadů, jak zmírnit současnou migrační krizi. Jedna skutečnost je však opomíjena. A sice důsledné odlišení imigrantů, již usilují o azyl z politických důvodů, a ekonomických uprchlíků, kteří přicházejí za lepšími životními podmínkami.

Často je zjednodušeně konstatováno, že hlavní příčinou současné migrační krize je neuspokojivá mezinárodněpolitická situace. Nesporný vliv na vznik krize mělo stažení USA z Iráku, oslabení amerických pozic v Afghánistánu, nejednoznačný přístup USA k situaci v Libyi či Sýrii. Tyto státy se dostaly do dlouhodobé občanské války. Proti principům demokratické společnosti zde vystupuje zejména militantní islamismus.

Na vznik krize měly určitý vliv některé státy Evropské unie, jež svým podílem přispěly k destabilizaci Blízkého východu a severní Afriky. Mnohé státy se snažily tamní vlády poučovat o správné podobě demokracie. K prohloubení krize dopomohla třeba i Spolková republika Německo, jež de facto ústy své kancléřky pozvala všechny Syřany do Evropy. Vlivem Schengenského prostoru došlo k posunutí hranic EU k okrajovým státům, jejichž ostraha hranic byla nedostačující. Okrajové státy EU nebyly na svých hranicích schopny čelit nárůstu migračních tlaků. Představitelé řady států Unie ukázali migrantům vlídný postoj, Spolková republika pozastavila uplatňování dublinských kritérií vůči Syřanům. Souhrnně vzato, migranti mohli chápat jednání států Evropské unie jako souhlas se silící migrací.

Ještě před vznikem Schengenského prostoru byl každý jednotlivý stát zodpovědný za ochranu svých hranic. Státy měly vlastní azylovou politiku, migrace byla řešena odděleně v každém státě. V případě dnešní jednotné Evropy je nutné hledat společná řešení. Je však současné vedení EU schopné řešit všechny otázky týkající se migrace? Evropská unie sice v posledních dvou letech začala aktivněji řešit problematiku migrace, ale její centrum v Bruselu působí nadále chaotickým dojmem.

Reakce na vývoj událostí jsou pomalé a neodrážejí aktuální situaci na hranicích. EU přináší stále nová prohlášení, aktualizované strategie, obnovu starých pravidel. Vše se však týká zmírňování následků masivní migrace. Státy EU mají odlišné přístupy v migrační a azylové politice, rozdílnou úroveň bezpečnostních složek. Všichni se podílejí na společné ochraně hranic Schengenského prostoru. Pokud by však každý stát měl odpovědnost za svoji národní hranici, situace by byl odlišná. Současnou situaci lze nazvat kolektivní neodpovědností. Schengenský prostor je krásná vize, jež však předbíhá dnešní realitu. Existence Schengenského prostoru je naopak jedním z hlavních důvodů současné migrační krize.

5.1. Kritika současného stavu s akcentem na predikci budoucího vývoje bezpečnostních zájmů v EU

O složitých bezpečnostních otázkách se v rámci Evropské unie začalo hovořit již na jejím samém počátku v roce 1950. Zástupci Francie již v této době uvažovali o zřízení Evropského obranného společenství. Důvod byl jednoduchý. USA a Velká Británie se snažily nevyzbrojit Západní Německo a zapojit ho do západního obranného systému. Francie i jiné zakladatelské státy uvažovaly o zavedení postu evropského ministra obrany a snažily se prosadit zřízení evropské armády. Ratifikační proces však v roce 1954 skončil ve francouzském Národním shromáždění neúspěchem. Otázky o bezpečnosti v Evropě tak byly postupně přesunuty na půdu NATO. Až do období konce studené války se na půdě EU otázky bezpečnosti a vojenství systematicky neřešily.

První krůček ke vzniku společné zahraniční a bezpečnostní politiky učinilo EHS až v roce 1970, kdy došlo ke zřízení Evropské politické spolupráce, jež spočívala v pravidelných konzultacích o nejdůležitějších mezinárodních bezpečnostních otázkách. Vše však končilo u konzultací, nepadla žádná rozhodnutí ani konkrétní řešení.

Řada států EU nepociťovala ještě v 90. letech 20. století potřebu vytvářet samostatnou bezpečnostní politiku a spoléhala se na existenci a fungování NATO.

V roce 1993 došlo k vytvoření společné zahraniční a bezpečnostní politiky, jež byla součástí Maastrichtské smlouvy. Přesto však i nadále nemohla EU přijímat v rámci bezpečnostní politiky žádná legislativní opatření. Všechna rozhodnutí se vztahují pouze ke konkrétním situacím a nemají žádnou obecnou platnost. Rozhodnutí jsou sice pro všechny státy EU závazná, ale sankce za jejich porušení neexistují. Náplň společné zahraniční a bezpečnostní politiky spadá pod vliv Evropské rady. Vznik společné zahraniční a bezpečnostní politiky byl reakcí na neuspokojivou mezinárodní situaci, zejména na válku v Bosně či násilí v Kosovu. Nadále však EU postrádala

nástroje, jak zahraniční bezpečnostní politiku prosazovat. Jediným nástrojem zůstávala diplomacie. EU se nadále spoléhala na NATO, ta se však soustředila na jiné problémy v dalších částech světa, zejména na Blízkém východě. V rámci společné bezpečnostní politiky provedla EU několik desítek zahraničních vojenských a civilních operací.

Francie a Německo iniciovaly v roce 1992 vznik armádního sboru EUROCORPS. Ve sboru pracují zástupci deseti členských zemí a slouží nejen samotné EU, ale i NATO a OSN. Jednotku tvoří 1 000 vojáků, již pracují na velitelství ve Štrasburku, a 5 000 vojáků z německo – francouzské brigády. V případě potřeby je možné jednotku rozšířit až na 50 000 členů. V současnosti působí v misích v Afganistánu či v Bosně a Hercegovině.

Evropská unie vypracovala v roce 2003 bezpečnostní strategii, jež vymezovala představy o evropské bezpečnosti v rámci světové bezpečnosti.

Změny dostal celý systém v okamžiku, kdy vešla v platnost Lisabonská smlouva. Vznikl post předsedy Evropské rady, jenž má reprezentovat EU navenek a zabývat se otázkami společné bezpečnostní politiky. Hlavním orgánem bezpečnostní politiky se stal Politický a bezpečnostní výbor, jenž se schází na úrovni velvyslanců. Sleduje mezinárodní situaci a pomáhá při definování politiky v rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky, rozhodovací procesy probíhají na půdě Rady pro zahraniční věci, jejímiž členy jsou ministři zahraničních věcí členských států.

Existují dva specializované výbory. Vojenský výbor EU je nejvyšší vojenský orgán a je složen z náčelníků generálních štábů. Zde dochází k poradám v oblasti vojenských operací. Výbor pro civilní aspekty řešení krizí pak asistuje při civilních operacích. EU se při společných vojenských a civilních akcích spoléhá na vlastní prostředky členských zemí. Vojenské akce platí zúčastněné státy z vlastních peněz.

Zahraniční operace jsou nejviditelnější akcí společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU. Unie jimi zabezpečuje svoji bezpečnost. Tato podoba bezpečnosti však byla účinná na počátku 20. století, avšak v dnešní době se jeví jako nedostatečná.

Členská základna EU a NATO je z velké části totožná. EU a NATO mají společných 22 států a obě instituce sídlí v Bruselu. Od počátku si členské státy stanovily několik základních cílů.. Evropská bezpečnostní politika by neměla jednat tam, kde se angažuje NATO.

Konkrétní forma spolupráce byla dohodnuta pod názvem Berlin Plus v roce 2002. Podle těchto ujednání má EU pro své operace přístup ke kapacitám NATO. V praxi spolupracovaly obě organizace zejména v Bosně a Kosovu. Například v Kosovu zajišťovalo NATO vojenskou bezpečnost a EU dohlížela na policii a soudnictví.

Spolupráce však nebyla ideální, změna nastala teprve v souvislosti s ukrajinskou krizí a s otázkami, jež se objevily v souvislosti s nevyzpytatelnou politikou Ruska a jeho anexí Krymu.

V 2. polovině roku 2016 bylo rozhodnuto, že obě instituce budou spolupracovat mnohem úžeji než doposud. Jedná se zejména o spolupráci v oblastech obrany proti kybernetickým a hybridním hrozbám, v operacích na moři či ve vojenských cvičeních a nácvičování obranných schopností.

V posledních měsících dochází k ožívání myšlenky vzniku společné evropské armády. Příkladem je i situace v České republice, kde většina respondentů se vyjádřila pro vznik evropské armády. Zastáncem myšlenky je i premiér Bohuslav Sobotka, jež prohlásil: *„V první řadě musíme být schopni garantovat občanům bezpečnost. Je potřeba pokračovat v projektu společné pohraniční stráže, zároveň nastal čas zabývat se vytvořením společné evropské armády. Jen díky ní budeme my sami schopni obhájit své zájmy.“*⁵⁶

Vznik společné evropské armády řeší i Lisabonská smlouva, avšak pouze v teoretické rovině jako vizi budoucnosti. Stoupencem myšlenky je i předseda Evropské komise Jean-Claude Juncker. Projekt společné armády však naráží na neochotu některých členských států, jež nechtějí obětovat státní suverenitu ve prospěch společné obranné politiky. Pokud by měla společná evropská armáda vzniknout, muselo by dojít k právním úpravám nejen v EU, ale i ve všech členských zemích. Bylo by nutno řešit financování celého projektu či kompetence jednotlivých zemí. Vznik společné evropské armády podporují zejména západoevropské státy včetně Francií, východoevropské státy přenášejí řešení evropské bezpečnosti na NATO.

Většina občanů Evropské unie očekává, že dojde k omezení pohybu migrantů a nastavení pevných a jasných pravidel. Od části představitelů EU je však silně slyšet hlas o pozitivním přínosu migrace. Přijímání migrantů je prezentováno jako základní lidská hodnota, na níž stojí kulturně vyspělá Evropa. Jakákoliv vyjádření proti příchozím migrantům a obavy obyvatel jsou chápány jako projev xenofobie, populismu i nacionalismu. Radikální postoj vůči migrantům z muslimských zemí se zesiluje zejména z východoevropských členských států EU. Existence Schengenského prostoru je podle oficiálních představitelů EU nezpochybnitelná. Evropa vzhledem k nepříznivému demografickému stavu má zájem, aby na její území přicházeli obyvatelé ze třetích zemí. Jedná se zejména o vědce či studenty.

⁵⁶ *Vláda*. [online]. [vid. 2017-02-12]. Dostupné z <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/premier-sobotka-jednal-s-predsedy-vlad-v4-a-nemeckou-kanclerkou-o-posileni-duvery-v-eu-a-zajisteni-bezpecnosti-evropanu-148049/>.

Evropská komise představila v dubnu 2016 dokument s názvem Zlepšit společný evropský azylový systém a zdokonalit zákonné možnosti, jehož cílem je zlepšení azylového systému a důraz na dodržování azylových pravidel, jež jsou často porušována. Otázkou zůstává, zda by systém byl schopen fungovat i v dnešní krizi, kdyby pravidla nebyla porušována. Proto je pochopitelné, že Evropská komise navrhuje reformu celého systému. Jedním z výsledků je vznik Evropské pohraniční a pobřežní stráže, jež funguje od listopadu 2016. Jejím úkolem je monitorovat vnější hranice EU a bojovat proti přeshraničnímu zločinu a terorismu, sledovat migrační toky, provádět záchranné akce na moři.

Souhrnně lze snahy Evropské unie o řešení současné migrační krize spatřovat v několika okruzích:

- Přerozdělování migrantů mezi členské státy EU;
- Spolupráce s třetími zeměmi;
- Finanční podpora členských států EU;
- Rozšiřování cest pro legální migraci;
- Harmonizace azylové politiky;
- Sjednocení bezpečnostní politiky na vnějších hranicích.

Migrační proud by měl být regulován v tranzitních zemích migrace, kde by měla za podpory EU vzniknout centra, jež by řešila žádosti o udělení azylu.

Bylo by vhodné, aby státy Peského zálivu a Arabského poloostrova přistoupily k Úmluvě o právním postavení uprchlíků a začaly běžencům, kteří se kvalifikují jako uprchlíci, poskytovat azyl. Migrační krize by měla být řešena ještě před vstupem uprchlíků na evropský kontinent.

Lze těžko posoudit, zda výše uvedené návrhy řešení migrační krize jsou dostačující. A zda EU v současné podobě na tento úkol stačí. Je zřejmé, že současná migrační vlna je pro současnou Evropskou unii nejtvrďší zkouškou. Zkouškou o přežití.

Chce-li EU v budoucím světě uspět, musí zapracovat na rozvoji společné bezpečnostní politiky. Migrační krize změnila Evropu. Víze ekonomicky silné, prosperující EU je lákavá. Bez účinné bezpečnostní politiky však zůstane jen vizí, která po několika desetiletích existence ztratí smysl.

Národní státy budou lépe schopny zabezpečit svoje zájmy a státní hranice. Schengenský prostor přináší pohodlí pro volný pohyb osob, zboží a kapitálu, ale také kolektivní neodpovědnost za ostrahu společného prostoru. Pokud nedojde k posunu ve společné bezpečnostní politice, bude Schengenský prostor jen několikaletým

experimentem. Bezpečnost a ochrana obyvatelstva jsou důležitějším faktorem než ekonomická prosperita.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala problematikou migrační krize a jejím vlivem na bezpečnost v Evropě, s důrazem na situaci v členských státech Evropské unie.

Při zpracování tématu jsem vycházela nejen z odborné literatury, ale i z velkého množství prohlášení, výzev, doporučení, usnesení či komuniké předních světových politiků. Byla jsem překvapena, jak různorodý pohled na problematiku migrační krize a následné evropské bezpečnosti existuje.

Hlavním cílem práce bylo ověřit hypotézu, zda současná migrační krize, vyvolaná masivním a nekontrolovatelným příchodem uprchlíků převážně z muslimských zemí, vede i ke zhoršení bezpečnostní situace v Evropě. Na základě zvyšujícího se počtu teroristických útoků, nepokojů, prohlášení radikálních islamistických skupin, zejména Islámského státu, je zřejmé, že společně s uprchlíky přicházejí do Evropy i lidé, kteří díky svému přesvědčení napomáhají destabilizovat současnou Evropu. Nově příchozí uprchlíci udržují kontakty a vazby se svojí rodnou zemí a jsou i nadále ovlivňováni ve svém chování a životních postojích.

Evropa a její obyvatelé neodmítají migranty, již přicházejí kvůli válečnému stavu ve svých zemích, kvůli bídě a potlačování základních lidských práv. Evropané jsou znepokojeni příchodem osob, které přicházejí s cílem získat lepší ekonomické a sociální podmínky. Chtějí chránit svoji kulturu, identitu a životní úroveň, již vytvářeli mnoho let.

Česká republika není zemí, jež by se stala cílovou destinací migrantů. Důvod je jednoduchý. Migranti chtějí žít v zemích s ekonomickým blahobytem a štědrým sociálním systémem. Pokud byla českými úřady nabídnuta uprchlíkům pomoc, ve většině případů ji odmítli a pokračovali v cestě do ekonomicky vyspělejších zemí.

Obyvatelům Evropské unie podle mnoha průzkumů nevadí migrace osob mezi členskými státy, naopak v ní spatřují i mnoho pozitivních a přínosných prvků. Migrace obyvatel mezi státy je odjakživa přirozeným jevem a není pochybností, že většina občanů, jež sdílejí základní křesťanské hodnoty, je schopna se uplatnit na trhu práce a nemá problém se začleněním do společnosti hostitelského státu.

Opačná situace je v případě migrantů ze zemí, v nichž převažuje islám, jež nabízí diametrálně odlišné životní hodnoty, tradice a zvyky. Možnost soužití odlišných kultur je téměř nemožná. Muslimové však obývali mnohé evropské státy již od dávných dob. Problémy nebyly nikdy tak vyhrcoané jako v současnosti. Hlavní důvod lze nejspíše

spatřovat v počtu migrantů, kteří do států EU nyní přicházejí. Hostitelské země nejsou schopny absorbovat miliony uprchlíků z muslimských zemí.

Většina muslimských uprchlíků samozřejmě nepřináší bezprostřední bezpečnostní riziko. Napětí, agrese, terorismus jsou tvořeny radikálními skupinkami, včele s Islámským státem. Pokud však ve státech EU nedojde k začlenění muslimů do většinové společnosti, především po pracovní stránce, bude zjevně docházet k další radikalizaci osob. V případě uprchlíků s křesťanskými kořeny je situace o něco jednodušší. Společná víra dává předpoklad k lepšímu soužití uprchlíků s domácím obyvatelstvem.

Snaha o vytvoření multikulturní společnosti, jež byla patrná i v oficiálních politikách mnoha evropských států od 70.let 20. století, selhává. Evropa potřebuje a vítá existenci pluralitní, nikoliv multikulturní společnosti.

Je velkou a nevyřešenou otázkou, kam bude směřovat Evropská unie pod vlivem současné migrační vlny. Zatím lze sledovat zvýšenou aktivitu politiků, expertů, velké množství prohlášení, doporučení či vyhlášek. Chybí však jasný a jednotný postoj. Státy si přenášejí a předávají odpovědnost za vzniklou situaci. Bezpečnostní a azylová politika zatím postrádá jednoznačné nástroje, jak čelit současné krizi.

EU stojí před největším problémem ve svých dějinách. Podaří se jí nalézt společné řešení? Jednotnou zahraniční bezpečnostní politiku, již bude schopna chránit členské státy EU.

Pokud bych měla shrnout doporučení, jež by napomohla řešení stávající krize, kladla bych důraz na společnou azylovou a bezpečnostní politiku, zapojení třetích zemí do řešení migrační vlny, rozšiřování cest pro legální migraci a finanční podporu zemím, jež jsou nejvíce zatíženy migrací.

Je nutné obnovení jasných pravidel a kritérií pro přijímání uprchlíků a posílení bezpečnosti na vnějších hranicích EU. Otázkou zůstává, zda Schengenský prostor a prostupnost hranic by neměla dočasně ustoupit bezpečnostním opatřením. Jedním z největších problémů současnosti je málo efektivní ochrana vnějších hranic EU. Nejistota, zda víme, kdo se na našem území pohybuje.

Před několika lety mnozí předpokládali, že se v 21. století budeme věnovat rozvoji ekonomiky či zvyšování sociálních jistot. Hlavní prioritou se však v současnosti stala bezpečnost.

Moje bakalářská práce nepřináší žádné nové informace, ani řešení současné krize. Podává však souhrnný obraz Evropy, jež čelí migrační krizi a stojí na rozcestí.

Nejbližší doba ukáže, zda se podaří naplnit jeden za symbolů EU, motto „Jednotná v rozmanitosti“, a přitom zajistit bezpečnost a ochranu obyvatel Evropské unie.

Seznam zkratek

CDU – Křesťanskodemokratická unie Německa

EHS – Evropské hospodské společenství

EUROCORPS – Evropský mnohonárodní bezpečnostní integrovaný sbor

EU – Evropská unie

NATO – Severoatlantická aliance

OSN – Organizace spojených národů

USA – Spojené státy americké

Seznam použité literatury

- ABDEL-MALEK, A.: *Postkoloniální myšlení II*. 1. vyd. Praha : Tranzit, 2011, 259 s., ISBN 978-80-87259-14-6.
- APPADURAI, A. et al.: *Postkoloniální myšlení IV*. 1. vyd, Praha : Tranzit.cz, 2013, 253 s., ISBN 978-80-87259-24-5.
- BARŠA, P.: *Národní stát a etnický konflikt : politologická perspektiva*. 1. vyd. Brno : CDK, 1999, ISBN 80-85959-52-6.
- BARŠOVÁ, A.: *Přistěhovalectví a liberální stát : imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005, ISBN 80-210-3875-6.
- BHABHA, H.K.: *Místa kultury : postkoloniální myšlení III*. 1. vyd. Praha : Tranzit.cz, 2012, 345 s., ISBN 978-80-87259-16-0.
- DAY, D.: *Dobyvatelé : nová historie moderního světa*. 1. vyd. Praha : Deus, 2006. 304 s., ISBN 80-86215-86-5.
- FANON, F.: *Černá kůže, bílé masky : postkoloniální myšlení. I*. 1. vyd. Praha : Tranzit.cz, 2011, 191 s., ISBN 978-80-87259-12-2.
- FERRO, M.: *Dějiny kolonizací. Od dobývání až po nezávislost 13. - 20. století*. 1. Vyd. Lidové Noviny. Praha 2007. ISBN 978-80-7106-021-5.
- FERRO, M.: *Dějiny Francie*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2009, 703 s., ISBN 978-80-7106-403-9.
- GOŇCOVÁ, M.: *Evropa 21. století: rozmanitost a soudržnost?*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2008., 356 s. ISBN 978-80-210-4766-2.
- HIRT, T.: *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit : antropologická perspektiva*. 1. vyd. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, 279 s., ISBN 80-86898-22-9.
- HIRTLOVÁ, P., LIĐÁK, S., SRB, V. (eds.): *Mezinárodní migrace v evropském kontextu : sborník z mezinárodní vědecké konference konané pod záštitou ministryně vlády České republiky paní MUDr. Džamily Stehlíkové na ARC - VŠPSV; ve dnech 15. - 16.5.2008*. Vyd. 1. Kolín : Nezávislé centrum pro studium politiky, 2008, 316 s., ISBN 978-80-86879-16-1.
- HORST, H.: *Dějiny Nizozemska*. 1. vyd. Praha : NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2005, 667 s., ISBN 80-7106-487-4.
- HULICIUS, E.: *Belgie*. 1. vyd. Praha : Libri, 2006, 185 s., ISBN 80-7277-191-4.

- KOSSMANN – PUTTO, J., A.: *Nizozemí : dějiny severního a jižního Nizozemí*. Rekkem : Stichting Ons Erfdeel, 1999, 63 s., ISBN 90-75862-40-7.
- MUŽÁKOVÁ, K.: *Vývoj mezinárodní migrace v Evropské unii v ekonomickém kontextu*. 1. vyd. Brno : Vysoká škola Karla Engliše, 2011, ISBN 978-80-86710-46-4.
- SARVATORI, G.: *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci : esej o multietnické společnosti*. Vyd. 1., Praha : Dokořán, 2005, 134 s., ISBN 80-7363-022-2.
- SITEK, P. (ed.): *Pohyb a začlenění : francouzská perspektiva*. 1. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství (SLON), 2016, 217 s., ISBN 978-80-7419-184-8.
- STAMBERGER, W.: *Dějiny kolonialismu*. Vyd. 1. Praha : Orbis, 1963, 342 s.
- Integrace cizinců v Evropě : sborník z mezinárodní konference : Praha 27.-28.11.2003. Praha : Slovo 21, 2004. 96 s. ISBN 80-239-3924-6.
- TUMIS, S., NYKL, H. (eds.): *Prekolonialismus, kolonialismus a postkolonialismus : impéria a ti ostatní ve východní a jihovýchodní Evropě*. 1. vyd., Praha : Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2015, 243 s. , ISBN 978-80-7308-582-7.
- UHEREK, Z., OŠŤÁDALOVÁ, Š., HONOUSKOVÁ, V, GUNTER, V.: *Migrace : historie a současnost*. 1. vyd. Ostrava : Občanské sdružení PANT, 2016, 143 s., ISBN 978-80-905942-9-6.
- VALKOUN, J.: *Na cestě k Westminsterскому statutu : Velká Británie, dominia a proměna Britského impéria v letech 1907-1931*. Vyd. 1., Praha : Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2015, 307 s. ISBN 978-80-7308-557-5.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Hana Macháčková

Obor studia: Bezpečnostní studia

Forma studia: Kombinované studium

Název práce: Multikulturalismus prizmatem bezpečnosti v Evropské unii

Rok: 2017

Počet stran textu: 53

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 22

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 3

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Víšek